

Kafkasya

Kültürel Dergi

EDEBİYAT

SANAT

FOLKLOR

TARİH

COĞRAFYA

AKTÜALİTE

YIL : 3

SAYI : 13, CİLT : 3

Aralık - Ocak - Şubat 1967

İ Ç İ N D E K İ L E R

OLAYLAR KARŞISINDA	KAFKASYA
ABHAZ VE NORDİK MİTOLOJİLERİ ARASIN DAKİ İLİŞKİLER	Ö. BÜYÜK
KUZEY KAFKASYAYA İSLAMİYETİN GİRİŞİ VE SONUCU	Dr. Vasfi GÜSAR
ARZUM (Şiir)	Jane KIRMIZE
KAFKASYALILAR HAKKINDA	B. BATIRHAN
GÜRCÜ TARİHİ ÜZERİNE TARİHİ BİLGİLER	A. Ö. MELAŞVİLİ
BEYBULAT TAYMAZ	B. BATIRHAN
ESKİ ADİGE TARİHİ	Dr. Vasfi GÜSAR
JANE (Şiir)	Havtl DUDAR
KUZEY-KAFKAS (Karaçay-Malkar) ATA SÖZLERİ	S.E.B.
GÜRCÜ SANATI	K. TAVADZE
MUHAMMED EMİN'İN MEZARI BAŞINDA	★
TÜRK TOPLUMUNUN DEMOKRASİ ANLAYIŞI VE HAKSIZ BİR İTHAM	Durdu ERGÜN
DİMİTRİ İ. GULİYA	E. AŞUEYBA
KAMBUR PRENSİN YENİLGİSİ (Hikaye)	N. DUMAN
BENİM YURDUM (Şiir)	İsmail HAN
İSTANBUL KAFKAS DERNEĞİNE BAĞIŞLAR	★
AMERİKADAKİ KUZEY KAFKASYALILARIN ÇALIŞMALARI	★
İSRAİLDEN HABERLER	★
AKTÜALİTE	★

KAFKASYA

KÜLTÜREL DERGİ
3 AYDA BİR ÇIKAR

KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR

YIL : 3

SAYI : 13, CİLT : 3

Aralık - Ocak - Şubat 1967

Dernek Adına
Sahip ve sorumlu yayın Müdürü
İZZET AYDEMİR

Teknik İşler :
BAYRAM HERGÜNER
Yönetim Merkezi :
**Bahçelievler, Emek Mahallesi,
75. ci Sokak No.: 61, D:5
Ankara**

★

Dizildiği ve basıldığı yer :
BAŞNUR MATBAASI

★

ABONE TARİFESİ :
Yıllık Abonesi : 12 T.L.
Yabancı Memleketler : 24 T.L.

İLAN TARİFESİ :
Dergimizde yayınlanacak yazıların
Tam Sayfası 1000, Yarım Sayfası
500 T.L. dir.

★

Gönderilen yazılar ve resimler
basılsın veya basılmasın iade
olunmaz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılarda
gerekli düzeltmeleri yapmaya
yetkilidir.

Dergide basılan tercüme yazılardan
doğacak her türlü sorumluluk
çevirene aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak
gösterilmek şartıyla başka yerde
yayınlanabilir.

OLAYLAR KARŞISINDA

Dergimizin yayın hayatına atılışından bu yana kültürel çalışmalarımızın olumlu bir sonucu olarak kısmen de olsa hemşerilerimizle temaslara kurulabilmiş, Kuzey Kafkasyalılarla ilgili pek çok kıymetli yazılar yayınlanmıştır. Bu bizim için öğünülecek bir husustur. Ancak hemşerilerimizin sordukları birçok hususlarla, yayınlanmak üzere dergimize gönderdikleri yazılar çeşitli sebeplerle cevaplandırılmamış ve yayınlanamamıştır. Bu arada çeşitli ard düşüncelerle, veya bilmiyerek Türkiye'deki Kuzey Kafkasyalıları hedef tutan aleyhte bazı hareketlere girişilmiş olması da hemşerilerimizin sert tepkisiyle karşılanmıştır. Bunlara misal olarak İstanbul'da bir temsilde ve yine İstanbul'da çevrilen bir film, de toplumuza ağır isnatlarda bulunmuşlardır. Okuyucularımızdan bazıları bize yolladıkları mektuplarda olayı protesto etmiş ve bu konuyla ilgili olarak Kuzey Kafkasyalıların savunmasını yaptıkları yazılarını yayınlanmak üzere dergimize göndermişlerdir. Bunlardan bazıları politik yönde görüldüklerinden ve dergimiz de kültürel sınırları aşamadığından yayınlanamamıştır.

Ancak bütün bunlardan anladığımız şudur ki Kuzey Kafkasyalıların yu-
karıda işaret ettiğimiz hususlarda sa-
vunmalarının yapılması zorunludur ve
bunun yine bir Kuzey Kafkaslı olarak
bizim yapmamız gerekir. Halen çeşitli
zorluklar karşısında kültürel alanda ça-
lışmalarına devam eden dergimiz aynı
amaçla yayınına devam edecektir.
İlerde imkanlarımız elverirde politik
amaçla yayına geçebilirse arzu edilen
hususlarda da yayına girişmiş mümkün
olabilecektir. Hemşerilemizin bu hu-
susları göz önünde bulundurarak olay-
lar karşısında temkinli hareket etme-
leri gerekir. Şurası da muhakkak ki
birçok olaylara bizleri layıkıyla tanı-
mayan kimseler sebep olmakta, bir
Kafkaslı olarak bizler de kendi kültü-
rümüzü bilmek ve tanıtmak bakımın-
dan yeterli güce sahip olmamak yü-
zünden bu gibi kimselere yardımcı ol-
maktayız. Herşeyden önce kendi ken-
dimizi tanımak, milli kültür, gelenek
ve göreneklerimizi tam anlamıyla bil-
mek zorundayız. Bunun içinde bir an
önce Kuzey Kafkasyayla ilgili olarak
yayınlanmış eserleri meydana çıkar-
mak, bunları bizzat hazırlamak, kıs-
ca kültürel alandaki çalışmalarımızı
hızlandırmak zorundayız.

Bunları yapabildiğimiz anda top-
lum içinde karşılaşılacak olaylara kolay-
ca göyüs gerebilir ve üzücü birçok
olayları önleyebiliriz. Herşeyden önce
bir Kuzey Kafkaslı olarak içinde bu-
lunduğumuz toplumda kendimizi sev-
dirmek ve saydırmak zorunluğunda
olduğumuzu unutmamak gerekir.

İşte biz bu amaçla daha önceleri
de belirttiğimiz gibi kültür alanındaki
çalışmalarımıza önem vereceğiz. Hem-
şerilerimizden de aynı şeyleri istiyor
ve bu konuda bizlere yardımcı olacak-
larına inanıyoruz.

Bunlar yapılamadığı, idealist ar-
kadaşlar arasında sıkı ilişkiler kuru-
lamadığı takdirde Kuzey Kafkasya ve
Kuzey Kafkasyalıların geleceği hak-
kında fazla ümitvar olamayız. O za-
man, milli kıyafetlerimiz, milli oyun-
larımız, çeşitli folklor topluluklarına
mal edilir, hattâ hiç ilgileri olmadı-
ğı halde Kuzey Kafkasya toprakları
haritalarda yabancıların yurdu ola-
rak gösterilir. İşin en acıklı tarafı
ana yurdundan sürülüp de dünya-
nın çeşitli bölgelerinde yaşama zo-
runluğunda bırakılan Kuzey Kaf-
kasyalılar yaradılışlarının bir icabı
olarak buldukları toplumlarda sa-
dakak ve feragatla çalıştıkları halde
çeşitli sebeplerle küçük düşürülmek
istenirler...

Ve biz bu gibi sakat davranışlar
karşısında, birbirimizle dertleşmek-
ten, bize zararından başka olmayan
fevri hareketlere girişmekten, kaba-
hati ona, buna yüklemekten ileri ge-
çemeyiz.

Artık bu gibi konularda şuurlu
çalışmak zorunluğunda olduğumuzu
unutmamalıyız.

KAFKASYA

ABHAZ VE NORDİK MİTOLOJİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER VE.....

Yazan : Ö. BÜYÜKA

Kafkasoloji ve bunun için de Kafkas mitolojisi bugüne kadar başarılı bir inceleme görmemiştir. Kafkasyayı yaşamadan ve Kafkas ruhunun içinde erimeden yapılan incelemeler, faydasız olmamakla beraber, o kadar yetersiz ve bazı konularda o kadar yalın sonuçta varıyorki, Kafkasoloji bugün hale bakir bir konu olarak durmaktadır. Bilginler yazılarında bu gibi o incelemelerde Kafkaslıları teşvik etmektedirler. Biz bu kısacık yazımızda kendi branşımız saydığımız- Abhazların Nordik mitlerindeki izlerini belirtmeğe çalışacağız.

Önce şunu belirtelim ki Çerkes ulusları ile yakın akrabalarının ırk renklerinin Nordik İskandinavlara benzediğini belirten yazılar görüyoruz. Gerçekten, Kafkasyalılarla Nordiklerin akrabalığını etimoloji de göstermektedir.

Abhazlara verilen Abkhaze, Abaze, Abase, Abasque, Abasga, Baskh, Asre, Asır, Azre, Azır, Asega, Asıg, Azıg... vs. Gibi adların ortak gövdesi ASE ve Aze sözcükleridir. Ase sözcüğü a-se şeklinde bileşik olup etimolojik anlamı (Dikey duruşlu üstün yaratık)tır. İnsan anlamında kullanılır. Sonraları (riyenlerin bir kolu)na da ad olmuştur. Aze sözcüğü de onun değişik söylenişinden başka birşey değilse de, sonraları Ase ırkının renklerine münhasır renk adı olmuştur. Bu yüzden Abhazcada Aze (Az) sözü (Mavi gözlü-Kumral saçlı-Pembe tenli) anlamında kullanılmaya başlamıştır. La-z: Mavi-Gözlü, Xçvi-z: Kumral-saçlı, Xui-z: Kumral-kıllı, Çva-z: Pembe tenli sözleri hala kullanılır ve bütün bu renkleri kapsayana da A-z, (A-ze) denir ki anlamı yukarıda açıklanmıştır. Ab-aze (Abaze) sözü de (Aze-babası) yani (mavi gözlü-Kumral saçlı-Pembe tenli babası) demektir. İrk adı olan Aze Khaze şeklinde de söylenmiş ve Khazılar anlamında olarak Khazar denmiştir. Az'lar ve Khazlar aynı şey olup Kuzey doğu Anadolu ve Kafkasyanın Azzi ve Khiase'ları da bunlardır. Avrupa dillerindeki Ase de budur. Asia kıtasının bu adı da ondandır. Nordik tanrıları olan Ase'ların Kafkasyadan gittiklerini ve kuvvet ve faziletleriyle tanrılaştırıldıklarını tarihte okuyoruz. Bunların açıkça anıldıkları İslamda da (İs-eli: As-memleketi) demektir. İrlanda'nın (İr-eli: Are-yurdu: Aryen-memleketi) demek olduğu gibi. İslamda'nın İngilizce (Buz memleketi) anlamına gelen İceland ile etimolojik ilgisi yoktur. Kafkas ase'larının güney Avrupada olduğugibi Kuzey Avrupada da izleri yaygındır; ilk yasa kuran mitolojik kahramana Nordikler (Asega) derler ki bu, Adigelerin Abhazlara verdikleri isimdir. Aslı Ase-İ demektir. Aynı Nordiklerde ilk insanın adı olan (Ask)da buradaki Asega (Abhaz)ın değişik bir söyleniş şekli olan Asga: Asg'dır. Bu kısa hatırlatmalara, Kafkaslılarla Nordikler arasında akrabalık ve milletleri arasında ilişki-

ler olması gerektiğini göstermektedir. Şimdi Mitolojik ilişkilere dönebiliriz:

Anadolu, Yunanistan, Roma tanrı ve tanrıçalarının en çoğu ile Mezopotamya ve mısır tanrılarının bir çoğu ve bazı Hint ve Kelt tanrılarının Kokazik kaynaklı olduklarını görüyoruz. Aral-Hazar-Azak Karadeniz-Marmara-Ege-Akdeniz denizlerini içine alan bölge ve hinterlandının yerlileri olan Kokazikler çevrelerine ve bu arada Nordiklere de gelenek vermişlerdi. Bu nordiklerde açıkça göz çarpmaktadır :

1 — Abhazların inancına göre, her varlığın her gücün kaynağı ve ana-cı RA idi. Buna Apsı ve Apsır da denirdi. aVrılığı öncesiz ve sonsuzdu. Yaratıcı tek o idi. Nordiklerdeki AIFADER bunun aynıdır.

2 — Abhazlarda RA ilkin, Ziya-Hareret-Su prensiplerini kapsıyan Pşa-Pı-şa: A-pışa'yı yarattığı ilk (YEL) budur. Bununla beraber evrendeki donuk cisimli (Katı) varlıkları yarattı. Bu da Nordiklerdeki ilk yaratılan (Yanar yer) ile donmuş yer) olduğu inancına uygundur.

3 — Buradaki Yel'in adı olan P-şa: Apışa sözünün etimolojik anlamları (İlk-yaratık, ilk-nur, ilk-sıcak, İlk-saran, ilk-yaratan)dir. Bunun yer yüzünü sarıp yalayarak toprağı canlandırma gücü aşılmasıyla canlılar yaratılmış oldu. Bu yüzdendir ki Abhazca Rıbze sözcüğü hem (Yalama), hem diriltme) anlamına gelir. Bu inanışlar Nordiklerde de aynıdır. Onlara göre de ilk yaratılan (Yanar yer) ile (Donmuş yer)in birbiriyle temasından buhar meydana gelmiş ve bundan ilk canlılar olan dev Ymer ile inek Avdumb-la doğmuşlardır. Görülüyor ki Abhaz inancındaki o yaratıcı sıcak yel ile Nordiklerin yaratıcı buharı aynı şeydir.

4 — Abhazların, yukarıda yazdığımız üzere, ilk canlının bir (Yalama) ile yaratılmış olduğuna inandıkları gibi, Nordikler de inek Avdumb-la'nın buzulları yalamasından Bor adlı canlının yarattığına ve bunu Odin, Vili Ve adlı oğullarının da ilk insan olan Ask ile ilk kadın Ambra'yı yarattıklarına inanırlardı.

5 — Kafkasyadan Kuzey Avrupaya giden Ase'lerin 12.sinin tanrılaştırıldığını ve 12'sinin de tanrıçalaştırıldığını görüyoruz. Nordiklerde bunlara verilen roller de adlarının çoğu da Kokazik kaynaklıdır. Hele en büyükleri olan gök tanrısı Odin ile onun büyük oğlu kuvvet ve yıldırımlar tanrısı Thor rolleriyle ve adlarıyla çok açıkça Kafkas Kaynaklıdır. Bilindiği gibi, Odin (Wodan), yıldırım hızla atına binerek gökleri dolaşır ve savaş meydanlarının üzerinde (Gökte) dinlenerek atının kişnemeleriyle savaşı kızıştırır ve savaşçıları cesaretlendirirdi. Adı Abhazcada (gök) demek olan JÜÜAN (Üjyin, Aujyin) dandır, etimolojik anlamı (omuzda duran) dır; Gögün, Ak-ra (Atlas) nın omuzunda durduğuna inanılırdı. Her iki taraf halkınca kendisine verilen roller aynı olan bu gök tanrısının Abhazlardaki adı Meçur'dır, etimolojik anlamı da (Hava hakimi, hava tanrısı)dır; şimşekler bunun kamçı vuruşlarıdır. Şimşeğin Abhazca adı olan Meçur'sın etimolojik anlamı

(Hava tanrısının vuruşu, Mepui'nin vuruşu)dur. Gökte at koştururken savurduğu kamçı bu şimşekleri yapar. Bu tanrı Odin (Wodan)dir.

Odin'in büyük oğlu Thor da yıldırım hızlı arabasına binip yıldırımlar arasından geçerken arabasının gürültüsü bildiğimiz (Gök gürültüsü) oluyormuş. Thor kötü kötü kuvvetlerle daima savaş halinde bulunan (Tanrılar kahramanıdır) Abhazlardaki FIR'ın aynıdır. Abhazcada (Fı: Yıldırım) ve Rı: R,: Yenilmez-güç'durdurulmaz hareket, ordu) sözlerinden kurulmuş (Fı-rı: Fı-rı) nin etimolojik anlamı hem (Yıldırım-Güçlü) hem de (Yıldırım-Ordusu)dur. Kahraman anlamında da kullanılmaktadır. Fır-Khatze: Kahraman er, Fır-Phüs: Kahraman-kadın, Fır-Phüzba: Kahraman kız, Fır-Arpsı: Kahraman-delikanlı, Fır-We: Kahraman kişi, A-fırı-ve: Ünlü kahraman kişi... Gibi sözler çok kullanılır. Farsça (Aferin.) ve Avrupa dillerindeki (Brave, Bravo.) da buradaki Fırıwe ve Afırıwe'dandır. İşte buradaki (Fı-r: Yıldırım-güçlü) sözü yukarıda anlatılan yıldırımlar tanrısı Thor'un tam kendisidir. Bu Helenlerde Her, Almancada Herr; Türkçede Er olmuştur. Abhaz inancına göre (Altın renkli şimşekler) yıldırımlar tanrısı Fır'ın (Thor'un) ve uzay gökter hakimi Meçu'nin gökteki (yıldırımlar ordusu)nun (Altın Kırbaçları) ndan oluşmaktadır. Abhazcada ilkin (Kamçı) ve bugün (Kamçı dal, dal kamçı) anlamında kullanılan Fır-mexi-çui: Firmekç sözünün etimolojik anlamı (Thor'un altın kamçısı) ve (Yıldırım ordusunun -Altın Kamçısı)dir. Türkçedeki şimşek de bu sözden gelmiş olabilir.

6 — Abhazcadaki Mer-kire: Bil-varlıklı sözü nasıl ki Helenlerde de zenginlik tanrısının adı Merkyre olmuşsa, Nordiklerdeki zenginlik tanrısı Freyr'in bu adı da -eğer bir Nordik dilden bileşik değilse- ondan (yani Mer-kire den) gelmiştir.

7 — Nordiklerin savaş tanrısı ve kahramanlar koruyucusunun adı olan Tyr da Kokazik kaynaklıdır. Kokaziklerden Abhazlara yakın akraba olan bir halkın adı Abhazcada (Tır: Koç-halk)tır. Savaşçı olmaları yüzünden böyle adlanmışlardır. Mecazen (Savaşçı) demektir. Tır-we (Tyrhe, Tır-we (Truva), Taur, Tur, Türk... sözlerinin anacıdır. Zamanımızda Türk dediğimiz Tur'ların göze en çarpan nitelikleri savaşçılıklarıdır. İşte bu Tır, Nordiklerde savaş tanrısı Tyr olmuştur.

8 — Abhazlarda Sanat-fikir-sosyal düzen (Kısacası: Medeniyet) tanrısının adı (Awı-b-la: Uzağı-görür-gözlü) ve (Awı-b-laa: Uzun-görüştükral)dir. Güzel söz söyleme ve şiir de onun işleri içindedir. Nordiklerde bu, güzel söz söyleme tanrısı Balder ve şiir-fikir tanrısı Braya ve Heelenlerde Apolloolmuş gibi görülüyor.

9 — Yine Nordiklerde, kıyamet günü güneşi yutacağına inanılan kurdun adı olan Feuris, Kokazik oldukları yukarıda belirtilen Turların dilinde Börü ve Böcü olup Her üç adı da Abhazcada (Gördüğünü-Kapan, Görür-Kapar) anlamında Kurda verilen (Ba-ga) sözündendir.

10 — Barıştırmacı meleğe verilen Forsat adı da Abhazcadaki Nırşau: Nürşau (Barıştırmacı) sözünü hatırlatıyor.

11 — Nordik baş tanrıçası Frya da Abhazcada (İlk-insanlık-kadını) anlamına gelen ve Helenlerde ilk anne olarak bilinen Pyrha'dır. Kocası Deucalion'un bu adı da Abhazca ve Adigece de (Dev çocuk, tanrı çocuk) etimolojik anlamına gelir. Pyrha, Abhazların akrabası olan Bryge'lerin ilk anası idi. Bilindiği gibi, Pyrha tufandan kurtulan tek kadın idi, Nordik Frya da deniz tanrısının kızı olması itibariyle tufandan çıkan Pyrha'ya benzetilmektedir.

12 — Bereket meleği Fulla da Abhazların bereket tanrıçası Tsıwına (Sıwına: Suna)ya adıyla ve rolüyle benzemektedir. Sıwına'nın Abhazcadaki etimolojik anlamı (Birlikte çalışma tanrıçası)dır. Tasvirinin bulunduğu tapınak bölgesinde yerleşmiş müminleri ihtiyaç maddelerini üretme çalışmalarını beraber yapıyor, ve üretilen maddeleri tapına personeline kendilerine dağıtıyordu. İlk site böylece kurulmuştu. Bu Hatilerde Siuna, Helenlerde Fulla ve olabilir ki Türklerde Suna olmuştur.

13 — İffet tanrıçasının adı da Abhazlarda Khantzisa (Khansise), Nordiklerde Gelione idi ki her ikisinin de rolleri de adları da birbirine benzemektedir.

14 — Nordiklerde yara ve hastalık tedavisi tanrıçası Egra' Kaslar, da Gula, Sümercede Nin-Karrak taki (Karrak), Türkçedeki Yara'dır. Sümer ve Kas dillerinin Kafkas dilleriyle ilişkisi olduğu artık biliniyor. Kafkas dillerinden Abhazcada Yara'ya (Khu-ra) denir; bu (Yara-lılık, yara-lamak) anlamında bileşik olduğundan yabancı kaynaktan gelme değildir. Sümerce Karrak, Kasça Bula, Arapça Karh ve Carh, Türkçe Yara sözleri hep ortak kaynaktan, Abhazca Khura'dandır. Abhazcada başkaca bir hekimlik tanrısı şimdilik bilinmiyorsa da yaraya verilen adın obür dillerdeki hekimlik tanrıçalarının adlarının ana unsuru olduğu gibi, marifesi olan Akhura (Axura, Oxra)nın da yukarıki Egra'ya benzemesi Egra'nın Sümer ve Kas dillerindeki hekimlik tanrıçası adlarıyla aynı kaynaktan (Abhazcadan) çıktığını göstermektedir.

15 — Nordiklerin insandan önce tuediklerine inandıkları dev ırkı Ymer'ler Kfkas Ymer'lerini hatırlatıyor ve Abhazcada (Birbirine tutunan halk) demektir.

16 — Nordiklerdeki insanlık dedesi Bor da Kafkas İber'lerini hatırlatır.

17 — Nordiklerde ilk insanın adı olan (Ask) Kafkasyanın Aşg (Abhaz)larıdır. İlk kadının Nordiklerdeki adı olan Ambra da Abhazcada ilk kadının adı olan (P-p-hüs: Ünlü-ilk-kadın) veya (A-hüsa: Ünlü-kadın)a zenzemektedir.

18 — Obür Kafkas dilleri ve mitleri de incelenip Nordik (İskañdinav) mitolojisiyle karşılaştırılırsa, Abhaz hatırasından silinmiş birçok Kokazik-Nordik ilişkilerinin daha meydana çıkacağına inanıyoruz.

ARAB ORDULARI NEDEN ÇERKESYAYA GİREMEDİ?

Araplar, İslâmiyetin yayımı (neşri) adı altında istilâ zihniyeti taşıyan ve istilâcılar amacı güden bir milli Diktatorya (oligarşi) idi. Saldırgan Arap orduları kılıcını sallamaktan zevk duyar, islâmiyeti kabul etmeyenleri affetmez, fena bir duruma (akıbeta) götürmekten çekinmezdi. Peygamber hazreti MUHAMMED devrinde Khayber savaşında muzaffer olan Arap ordusu Khayberlilerle yaptığı anlaşmada memleketin halkı bulunan Yahudilerin şehri terk etmeleri kaydını koymuş, fakat Hazreti ÖMER'e kadar anlaşma neden ise tatbik edilmemişti. Hazreti ÖMER Halife olunca idaresi altında başka dinden kimselerin bulunmasına izin vermiyor, hoş görmüyordu. Toleransı olmayan Hazreti Ömer; eski anlaşmaya dayanarak Khayberlilerin tümünün müslüman olmalarını, olmazlarsa memleketi terk ile çekilip yad illere gitmelerini emretti, zorladı. Bunun üzerine pek azı islâm oldu, çoğunluğu çıkıp gittiler. Onların yerlerine de Araplar yerleştirildi. Böylece Khayber tamamıyla bir müslüman memleketi oldu (17).

Araplar; hakikatta istilâ ettikleri yerler halkını müslüman olmak için zorluyorlar, cebir kullanıyorlardı. Bu gün bile Arap ülkelerinde eskiden kalma bir gelenek gibi grevlerde, isyanlarda, mitinglerde, heyecanlı milli topluluklarında eski atalarının, babalarının kullandıkları ve hiç bir süre ağızlarından eksik etmedikleri Atasözü (Din Muhammed dinisseyf -Muhammedin dini kılıç dinidir) sloganını binlerce, on binlerce Arap hep beraber söyleyerek bağırıp çağırırlar, kılıfından çıkarılmış kılıçlarını, cenbiyye dedikleri hançerlerini sallayarak hattâ bazılarının omuzlarına binerek kafiyeli nakarat ile avazları çıktığı kadar bunu tekrar eder dururlar.

Arap orduları bu din savaşlarında mukavemet eden ülkeleri, karşı gelen bir çok şehirleri, kasabaları, köyleri yakmışlar, yıkmışlar, islâmiyeti kabul etmeyenlerin bir kısmını öldürmüşler (katliâm),, sürmüşler, göç ettirmişler, kalanları da (ki pek azdır) sindirmişlerdi. Baskı altına almışlardı. Başka dinlerin misyonerleri gibi şuraya, buraya, Asyaya, Afrikaya dağılarak halkı propaganda, telkin, ikna gibi yumuşak, müsamahalı ve insâni hareketleri uygun görmemişler, islâmiyeti cebren kabul ettirmişlerdir. Bu yüzden bir çok yabancı yazarlar islâm dininin daha ziyade ekonomik ve siyasal bir konu olduğu kanaatindeydiler. Yazar KAYTANO (Caetani) eserinde :

«L'İslâm non fu un moto religioso-religioso non si fu che la veste l'essenza fu politica ed economica» İslâmiyet dini bir hareket, bir konu değildir, din yalnız zahiridir. Fakat gerçekte amaç ve asıl, siyasi ve iktisadidir (18) der.

Hakikaten 5. inci asırda (yüzyılda) Arap ülkesinin, Mekke ve Medinenin iktisadi durumun ağırlığı, toplumun üzüntüsü ile 6. ncı asırda Mekke'nin bir ticaret merkezi, bir ticaret çarşısı (SUK AKKAZ) ile canlandırılması ve bir FUAR halinde bulundurulması ve bu SUK AKKAZ'ın senede üç ay açık ve çalışır bir halde bulunması durumu iyi açıklamakta idi. Bu fuara Suriye, İrak, Mısır, Habesistan ve hatta İrandan tüccarlar gelirler ve bu panayırda alışveriş yaparlardı. (19). Emruulkays gibi ünlü şairler buralarda şiirlerini söylerler, kasideler belirtirler, eğlenceler tertip ederlerdi bu fuarlarda. Sıkışık iktisadi durum böylece düzeltilmeğe çalışılırdı. İşte bu devirlerde (altıncı asrın sonu) yer alan, meydana çıkan İslâmiyet, Arapların himmet ve gayretleriyle yayına girişmele-

ri, din yayımının daha ziyade bu iktisâdi faktöre bağlı bir çeşit siyasi yayılma, çölden kurtulup mamur yerlere geçme amacıyle işgal ve istilâlara yöneldiği bir gerçektir. Fakat çevrelerdeki milletlerin mukavemetleri, bağımsızlıklarını kaybetmemek heves ve aşkı ile yurdlarını savunmada inatları Arapları bir hayli sinirlendirmiş «LAKAVMIYETE FİL İSLÂM - İslamiyette milliyet yoktur» antrikan siyasi cümlelerle işgal ettikleri ülkelerdeki milletleri aldatmağa, avutmağa ve bu suretle onların milli düşüncelerini yok etmeğe, yurd müdafaalarını balta-lamağa, çalışa çalışa Kafkas sınırlarına kadar gelmişlerdir.

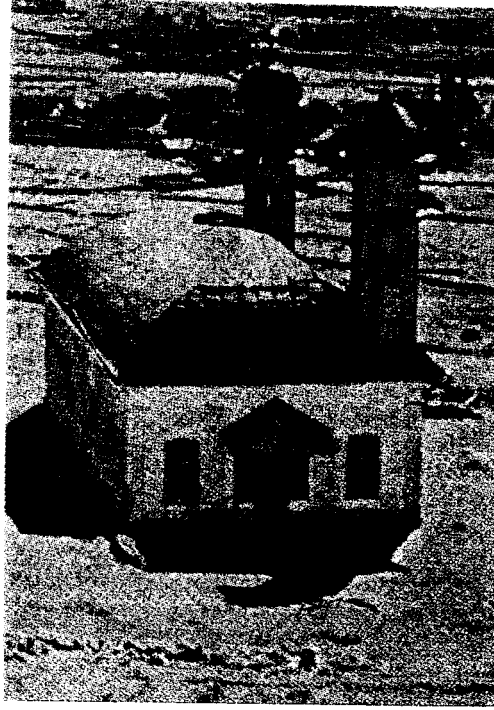
Araplar; Güney Kafkası, yani Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycanı istilâ etmişler, Kuzey Kafkasın Khazerleriyle senelerce savaşmışlar, Derbend şehrini ve kalesini bazan almışlar, bazan vermişler, çok telefata uğramışlar, fakat yerlerinde duraklamışlar, ilerliyememişlerdir.

Çerkesler; pek bağlı oldukları ve her ne bahasına olursa olsun şiddetle savundukları hürriyetlerine, yasalarına, geleneklerine ve ahlaki meziyetlerine sadakatları ile sonsuz cesâret ve muhariplikleri, yurda aşırı bağlılık ile her şeyden üstün bildikleri milli bağımsızlık sevgisine dayanmakta idiler. İyi veya fena her hangi bir inanç ya da amaç ile yabancıların binlerce yıllık öz yurdlarına girmelerine, hele zor kullanarak, kan dökerek, zulüm yaparak fikir, akide ve düşüncelerini, isteklerini kabul ettirmelerine tehammülleri yoktu. Fakat telkin, irşad, ikna en çok sevdikleri saydıkları ve sayıldıkları ve üzerinde durup tartışıldığı anlamlar idi. Bu yüzden bu yoldan yürüyen, silâh kullanmayan, kan dökmeyen Misyonerlerle gelen hiristiyanlığa intibakta yumuşak davranmışlar, savaşmışlar, knaat getirerek, inanarak kabul etmişlerdir .Fakat islâmiyetin yayımında ikna, telkin yoluna gitmeyerek zor kullanan, zorbalığa yöneten, zulme geçen Arap ordularını yurdlarına sokmamışlar, Khazerlerle beraber çalışmışlar ve başarmışlardır.

ÇEŞİTLİ DİNLERİN ÇERKESLER ARASINDA BIRAKTIĞI İZLER

Çerkesler, hangi din veya inancı kabul ederlerse etsinler MORGAN ve ŞOPEN (Chepêne) in belirttiği gibi «HER ŞEYDEN ÖNCE VE HATTA DİN İNANCINDAN ÜSTÜN GÖRDÜKLERİ MİLLİ GELENEKLERİNE, KHAZBE DEDİKLERİ MİLLİ YASALARINA AŞIRI DERECEDE BAĞLIDIRLAR» (20). Onları yaşatan geleneklere sadakatlardır. Bu bakımdan işlerine gelenlerin üstünde durmuşlar, benimsemişler, işlerine gelmiyenlerden uzakta kalmışlardır. Yeni din inançlarında da eski inançlarının çoğunu meselâ İslâm olduktan sonra Tabiata tapma, Musevilik, Hiristiyanlık inançlarının iz bırakmış bazı hususiyetlerini muhafaza ederek savunmuşlar, Hiristiyanlıkta Allâhın bir anası olduğunu tanımak ve Havariyun (Apostr) u kutsal bilmekle, kendilerine hiristiyan denilebileceğini, fakat buna karşılık eski din inançlarından MERİSSA (Arı tanrıçası) ve LEŞŞ - TLEŞŞ (Demirciler tanrısı)nı ve başkalarını tanımak ve ölülerinin ruhlarına kurban kesmek, mezarlarına yemek adamakla da eski inançlarını (İdatre) muhafaza etmişlerdir (21).

İslâm olduktan sonra da Ortodoks hiristiyan din inancının perhizlerini devam ettirmişler, hiristiyanlıktan kalma dini bir gelenek olan ölülere saygı izi olan siyahlar giymek, yas (matem) tutmak gibi olayları bırakmamışlar ve meselâ İslâmiyetin hoş gördüğü, hatta arap milletinin üzerinde durarak terviç ettikleri amaca kızı ile aynı soydan evlenmelere ya da dayı kızı gibi yakın akrabalarla ev-

Çarlık devrinde bir Çerkes köyünde Cami

lenmelere katıyen yanaşmamışlardır. İslâm Araplar yeni doğan kızları amca oğlunun tabii nişanlısı ve sonra da zevcesi olarak tanırırlar, sıhhi bir sebep olmadıkça evlenmekten feragat edemezler. Bir Arap karısına (bint ammi-amcamın kızı) diye hitap etmek gelenekleridir. İslâm Çerkes kadınları erkekten kaçmazlar, örtünmezler. İnönü ansiklopedisi Çerkeslerden bahsederken «Her iki din (hıristiyanlık - İslâmîlik) Adigelerin eski dinlerinden kalan bazı inançları ortadan kaldıramamıştır. Meselâ Mukaddes orman kültü halâ yaşamaktadır» der (22).

«Çerkesler İslâmîyeti kabul ettikten sonra bir çok kiliseleri, manastırları, hârebeleri onlar için yine kutsal olmaktan kurtulamamış, oraları onlar için ziyaret yeri, yemin ve and içme lokali olmuştur» (23).

İslâm ansiklopedisi yine Çerkeslerin islâmîyetinden bahsederken: «İslâmîyet inançları taşıyan Çerkesler; senede bir ay oruç tutmak, aşüre pişirmek, Kırmıdan getirdikleri Tatar din adamlarına mevlit okutmak gibi dini usulleri yaptıkları gibi PİT adıyla andıkları HAZRETİ ALİ namına senede bir kerre ziyâfet vermek, fakirleri döyürmek gelenekleri idi. Bu işler dini inançtan yapılmıyordu. Bunlar ancak rahata, feyz ve berekete vesile olacağı inancı ile yapılıyordu. Bundan ötürü hayat ve davranışları arasında PUTPERESTLİK, HİRİSTİYANLIK gibi inançlardan yadigâr kalan bir takım gelenekler ve meselâ EBUCEHİL namına yortu yapmak ve kırmızı yumurtaya saygı göstermek, âdetleri de var idi» (24).

17. inci yüzyılda (1641 de) Kuzey Kafkasyada ANAPA 'yi ziyaret eden Evliya çelebi Çerkeslerden bahsederken: «Bu çerkes kavmine kâfir desen ol adamı katlederler. Lâilaha illâllâh derler ama (25) der.

Dubais; «Çerkeslerin kendilerinin hiristiyan olduklarını söyledikleri zamanlarda Rum papaslarının bulunduğu, çocuklarını ancak sekiz yaşına girdikten sonra Vaftiz ettiklerini, asil insanların (verk) ancak 60 yaşına girdikten sonra kili-seye gittiklerini, gençlerin de yalnız kilise kapularında ve at üstünde dini duaları dinlemekte olduklarını ve bu suretle ibadet ettikleri» ni yazar (26).

19. uncu yüzyılda (1833) Çerkesyaya seyahat eden İngiliz Mistr J. Bell «Burada İslâmiyetin ilk intişarında İslâmiyet ile beraber Hiristiyanlık kökünden gelen bazı inançları yer almış olduğunu İslâm oldukları halde gündüzleri mum yakmak, Paskalyada renkli yumurtalar kullanmak, Haç işaretine saygı, oruç, ve saire ... İslâmiyet ile beraber yerli ve eski âdetleri de eklemek gereklidir» (27) der.

Çerkeslerin büyük bir kısmının yeni İslâm oldukları devirlerde «Kafkasya Çerkeslerinin hatırlarında kalan ssn Jorj (Sainte Georke - Avuşgerg derler çerkesler'i veya at üstünde elinde bir mızrak olarak bir ejderha ile mücadelesini tasvir eden ve nihayet şehid olmasını belirten resmini CAMİLERDE görmek mümkündür. Hattâ Çerkeslere sorulduğu zaman tabii bir edâ ile AUŞGERG'in resmidir (28) cevabını verirler.

Kafkasyalıların Koruyucusu : Salnte George - Auşgerg

Çerkesyayı ziyaret eden İngiliz yazarı LONGWORTH 1840 tarihinde yayınladığı kitabında: «İslâmiyetin yayılışında Liderlerin ve ileri gelenlerin en çok önem verdikleri Çerkeslerin (AND İÇME söz verme) hassalarından faydalanmaları ve İslâmiyetin bir çok hususiyetlerinin kendi geleneklerine uygun bulunduğu halka açıklanması olmuştur» der (29). Hakikaten çerkesler arasında bu büyük sosyal reforma yönelen İslâm din inancının yayılmasında Liderlerle yanlarındaki din adamlarının çok büyük tesirleri olmuştur.

On dördüncü yüzyıldan başlayıp yavaş yavaş ilerliyerek yerbulan ve on odkuzuncu asırda tamamiyle yerleşen ve bu suretle ancak beş yüz yılda Çerkesyada kökleşen İslâmiyet ile Çerkesler Kuzey Kafkas halkı içinde İslâmiyeti en sonra kabul edenler olmuştur. Bu gün Çerkeslerin çok kuvvetli çoğunluğu İslâm olup az bir kısmı hristiyan dininde bulunmaktadır. Arabların şiddetli zorbaca hareketleri, zulümleri ve kan dökmeleri olmadan İslâmiyeti yaymağa çalışmış olsalardı, Çerkeslerin beşyüz senede değil, çok daha evel bu dini inancı kabul edecekleri düşünülebilir.

- (17) Hazreti Muhammed. Murat sertoğlu. Tercümen gazetesi. İstanbul. 28. şubat. 1966.
- (18) Caetani. Annali della İslâm. vol I, II. Roma.
- (19) Suk Akkaz (Akkaz çarşısı). Maarifi İslâmiye dairesi bülteni. (Arabça). Kahire. Cilt 21. s 209-214.
- (20) Met Çunatuka İzzet. Kafkas tarihi. İstanbul 1912. S 338.
- (21) Aynı eser. Aynı sahife.
- (22) İnönü ansiklopedisi. İstanbul. 1945. fasikül 3. s 135. Adige bahsi.
- (23) Arthur Byhan. La civilisation Caucasiennne. 1936 Paris. s. 18 ve 162
- (24) İslâm ansiklopedisi. Abaza bahsi.
- (25) Evliya Çelebi seyahatnamesi. Türk tarih encümeni basını. Cilt 7. s. 737.
- (26) Dubois de Montpereux. Cilt 2. s. 81.
- (27) James Stan. Bell. Journal of a residence in Circassia during the years 1837-1838. London. 1940.
- (28) İsmail Berkuk. Tarihte Kafkasya. 1958 İstanbul. s. 274-275.
- (29) Longworth. J. A. Year. annong the Circassians. London. 1840.

ŞEKER BAYRAMI KUTLANDI

İstanbul, Ankara, Bursa Kafkas Kültür dernekleri yönetim kurulları Şeker bayramını üyeleriyle birlikte kutlamışlar, bunun için çeşitli salonlarda toplantılar düzenlemişlerdir.

Tebrik ederiz.

1968

ARZUM

Yazan: Jane KIRMIZE

Huzurumu bozan, beni üzen,
Hep zihnimi kurcalayan bir meseleyi
Bugün yazıyorum şiirimde, arkadaşlar
Herkesi duyurmak istiyorum bunu;
Yeryüzünde mutlu bir hayat.
Herzaman üzüldüğün ölüme insan,
Çocuklar çiçek gibi açılın,
Bütün insanlar güven içinde yaşasın, istiyorum.
Bıkmış usanmadığım neşeli şarkılar,
Çocuk kahkahaları kesilmesin,
Hiçbir korku hissetmeden,
Hepimiz dostça yaşayalım, istiyorum.
Dünyamız uygar olsun,
Dostluk yer yüzünde daha sıkı olsun,
Milletler aralarında anlaşsınlar,
Birbirlerine karşı güven içinde, yaşasınlar, istiyorum.
Ambarlar yine tahıllarla dolsun,
Yemek sofraları çok daha zengin olsun,
Bereketi bitmeyen sene bize gelsin,
Güzel hayatımıza, bunu yakıştırıyoruz.
Silâh sesleri kesilsin,
Korku dünyayı terketsin
Mutluluk dünyayı sarsın,
Bütün milletler buna inansın, istiyorum.

Dağlardan inen bir gence verilen öğüt: «Nezaketi ve görgü şehirde öğrenilir. Aklın kaynağı ise dağlardır.»

KAFKASLI

Ah!.. Tanrının en manalı adıdır; Felakete uğrayanlar bu nida ile başkalarını tanrı adına yardıma çağırırlar.

SARI SAKATI

KAFKASYALILAR HAKKINDA

Derleĝen : B. BATIRHAN

Çar I ci Aleksandr hayatta iken (ölümü 19 Eylül 1825) Rus Asılzadeeleri, bilhassa orduda hizmet gören subaylar, rejimi deĝiştirmek amacıyla, büyük bir gizli teşkilat kurmuşlardı.

I ci Aleksandr'ın yerine kardeşi I ci Nikola, 1825 Eylül ayında, çar oldu. Aynı senenin 14 aralık tarihinde o teşkilat, Petersburg'da, büyük bir askeri isyan çıkardı. Ancak mevcut rejimin taraftarları olan, diĝer askeri birlikler, bu isyanı bastırdılar.

Çok sert ve gururlu bir insan olan I ci Nikola'nın emriyle, isyancıların elebaşısı olan beş asılzade idam edildi. Diĝer çoĝunluğu, müebbet kürek cezası ile, Sibiryaya gönderildi. Bunların arasında Bestujev kardeşler de vardı. Bu kardeşlerden şair ve yazar olan, Aleksandr Aleksandroviç Bestujev (Marlinsky Takma adıyla tanınıyordu) Sürgünde 4 sene sonra Çarın emriyle, ve göz altında bulundurulmak şartıyla, Kafkasyada hareketle bulunan orduya nefer olarak gönderildi.

O Bestujev (Marlinsky) dir iki, Kuzey Kafkasyada bulunduğu sırada kafkasyalıların gelenek ve görenekleriyle, mertlik ve insanlıklarına hayran olmuş, onlara karşı duyduğu derin hürmet hisleriyle, hayatlarından romanlar ve fıkralar yazmıştı. Ne kadar yazıktır iki, mecburen iştirak ettiği bir savaşta, daĝlıların kurşunu ile can verdi.

Sibiryada bulunan kardeşleri Nikola ve Mihail'e yazdığı mektubunda «Kafkasyanın kollarını ayaklarımın altında ezdim, onun (Kafkasyanın) evlatlarıyla döĝüştüm. Deĝerli düşmanlardır, güzel savaşmağı ve kahramanca ölmeğı bilirler.» demektedir. (1)

Başka bir yazısında ise «Bak bu ihtiyara, hayatını tehlikeye koyarak kayalar arasında bir karış toprak arıyor, oraya bir avuç tohum ekecek ve alın teriyle biçecek. İnsanlardan ve canavarlardan ürünlerini korunken belki de hayatından olacaktır, fakirdir onun vatani. Sor niçin o kadar sever o vatani?.. Cevap verir sana; burada ben istediğimi yaparım, burada ben kimseye baş eğmem, bu kollar, bu çıplak yerler benim haysiyetimi korudu?» (2)

(1) 1860 s. sıra 7, sayfa 45 oteçestveniya zapiski-Vatan yazıları

(2) (Po. Kosven, etnografi ve tarih Kafkasya s. 363)

(GÜRCÜ FOLKLORU ÜZERİNE TARİHİ BİLGİLER)

Yazan : Amiran Stamstışvili

Gürcüceden çeviren : A. Ö. Melaşvili

Gürcü bilimsel folklor tarihi, karıştırmalı hazırlanmış, envantere dayalı ve sistenleştirilmiştir. Bunlar üzerine eski bilgiler, materyal ve kültürel eserlerden, özellikle mitolojik konuların, arkeolojik hazinelerinden alınmıştır. Başlıcaları şunlardır :

I — Gürcüstan'ın ilk kültürel merkezi Trialetide bulunan 2bin yılında yapılmış gümüş taş, üzerinde, ana tanrıça da çizilmiş olup bir av-bayramını tasvir etmektedir. (1)

II — Samtavro'da bulunmuş ve M. Ö. VIII-VII yüzyıldan kalma, üzerinde av kompozisyonu işlenmiş bronz kemer (1)

III — Kazbekteki plâstik hazineler M.Ö. VII-VI yüzyılın küçük heykelleri ise Amiran (PROMETE) şiirlerini tasvir ettiği sanılmaktadır. (3)

Eski Yunan kaynakları da, eski Gürcü kabilelerinin zevkle gelişmiş folklor larının bulunduğunu kaydetmektedirler.

Gürcü halk yaratıcılığı, gelişme yolunda esaslı ideolojik değişiklikler geçirdi. Bunlardan en önemlisi M.S. IV asırda hıristiyanlığın devlet tarafından resmî din olarak ilân edilmesidir. Bu çağda folklor yüksek bir aşamaya ulaşmış, esaslı türler teşekkül etmişti. Kahramanlık şiirleri, mitolojik kol, lirik, epik ve dramatik eserler Gürcü halk, adet ve gelenekleri ile doluydu.

Fakat yeni kabul edilen hıristiyanlık dini eskiyi inkâr ediyor, kısıtlıyor ve imha ediyordu. Bütün putlar, tapınaklar imha edildi, tahrip edildi. Bunlarla birlikte eskiye ait eserler ve materyel ortadan kaldırıldı. (4) Bu durumu anlatmak için tarihi bir olay zikredelim; Kral Arçil zamanında Mobidani adında usulleri bozan dinsiz biri vardı. Gizlice kitapları yazardı. Bunu haber alan Episkopos Mikel, Mobidani'nin yazdığı bütün kitapları yaktı. (5) Bundan dolayı yeni inancı yaymak için açılan amansız savaşta, pek çok kültürel ve edebî eserler ortadan kalktı. İdeolojik savaş sonunda, yeni hıristiyan karakteri taşıyan folklor doğdu. Mukaddes konuların yolunu açtı. Eski mitolojik efsaneler hayat kazandı. Popüler eserler ve yavaş, yavaş hıristiyanlık mitolojisi hakim duruma geçti. Fakat, eski üfürükçülük, atasözü ve bilmeceler hıristiyanlığı epeyce uğraştırmıştı.

Hıristiyan misyonerlerinin putperestlik folkloruna karşı ateş ve kılıçla savaşmalarına rağmen hala günümüze akdar ulaşmış fragmanlar mevcuttur.

Mze amodi, amodi,
Nu eparebi gorasa,
Sitsives katsi mouklavs,
Sastkali ager goravs,

Ey güneş doğ, doğ
Tepeyi siper etme,
Soğuk adam öldürtür
Zavallı buradâ yatıyor.

★

★

Mze dedaya çemi,
Mtvare mama-çemi
Motsimtsime varsklavebi
Da da dzmaya çemi.

Güneş benim anam
Ay benim babam
Işıl, ışıl yıldızlar
Benim kardeşlerim.

Hıristiyanlığın putperest folklorunu takip ve kısıtlaması müzik dalına da sirayet etti. (6) Gürcü kralları, örneğin Kral Arçil eski şiir ve şarkılar yerine kilise müziğini ikame etti. Fakat bütün savaş ve çabalara rağmen orta çağlarda din dışı folklor öylesine gelişmiş ve popüler hale gelmiş bulunuyordu ki bunlara karşı hükümetçe tedbir almak zorunluğu ortaya çıktı.

İki folklor örneklerine eski Gürcü edebi eserleri tevhidler, tıp kitaplarında v.s. de raslanmaktadır. Bu arada şunu da kaydedelim ki Vahtang Gorgaslan'ın olay yazarı, eserinde Gürcü folklorunun doğuşunda yabancı kaynaklardan da faydalanmıştır.

Leonti Mroveli tarafından yazılmış başsağlığı şiirlerine ait rnekler bugün hâlâ Gürcistan'ın muhtelif bölgelerinde, tıpkı II. yüzyılda Parsmankveli çağında ki gibi söylenmekte ve okunmaktadır. (7)

Orta çağ yazarları, tarihi kaynak olarak bazı ahvalde folklorlardan faydalanıyorlardı. Folklor şu deyimleri yaratmıştır: Hikâye, masal, düzme, atasözü, kıs- sa, fıkra, bilmece, türkü. Bu çağlarda yabancı folklorlardan da çeviriler yapılyor- du. (8) Gürcüstan tarihinde ilk folklorculara ait orijinal ve zengin kaynaklar mevcuttur. Yazarlar bu dalın özellikleri ve kuralları üzerine bilgiler vermişlerdir. XII-XIII. asırda muhtelif Gürcü sosyal tabakalarında mersiye, methiye ve şiir yazma sanatçıları çoğalmıştı. Kırılçe Tamara çağının tarihçisi Basil'in verdiği bilgiye göre sürü güden çobanlar, köylüler, işçiler çalışırken karşılıklı şiirler okurlar, işin şekline uygun olarak irticali şiirlerle süsleyerek birbirlerine türkü atarlardı. Molalarda bilmeceleer söyleyerek birbirlerini eğlendirirdi. Bu tarz şiir düzme, türkü atma geleneği çok eskidenberi mevcut olup işçi ve çiftçiye eşlik etmektedir. Eski şiir söyleme sanatı, şimdiki, saban, çapa, av şiir ve türkülerinin ncüsüdür. Asur Kralı Sargon II. zamanındaki eserlerde eski Gürcülere akraba kabilelerin Haralu terennüm ettikleri yazılıdır.

Gürcüstan'da folklor, çok eski çağlardanberi düğün, ziyafet, iş hayatı, oyun, ocakbaşı, eğlenti, imece, avcılık ve daha sonraları vaftizlerde gelenek halinde geniş ölçüde revaçta idi. Bu ilgi XVIII-XIX. asırda da devam etti. Bu yüzyıllar- dan kalma halk şiirleri sistematik olarak, derlenmiş, izahlı bilgi verilmiştir vardır.

Dini ve sosyal savaşlar, Gürcü folklorunun ne gibi fırtınalar atlattığını gös- termektedir. Putperestliğin ortadan kaldırılması ve onun yıkıntıları üzerine kur- ulan yeni dünya görüşü Gürcü kabilelerini birleştiriyor, dış saldırılara karşı vatan müdafaasında, milli hükümetin gelişmesinde önemli rol oynuyordu. Eski kalıntılar üzerinde yeni hamlelerin yapılması ve gelişmesi ile Gürcü halk yaratı- cılığı yeni alanlar kazandı.

Gürcüstanda mevcut folklorun, bugün dünyada mevcut yegâne halk hazinesi olduğu iddia olunmaktadır. Bu konuda birçok ilmi kurumlar, enstitüler, teşek- küller kurulmuş olup her yıl Gürcü folkloru üzerine cilt, cilt kitaplar ve dergi- ler basılmaktadır.

Burada folklorun yalnız atasözü, üfürükçülük ve bilmece konularında özet halinde bilgi verilecektir:

ATASÖZLERİ

Atasözü aklın, açık görüşlülüğün ve müşahadenin parlak örneğidir, zekânın konuşmasıdır. Eu veziz söz formülünde, hareekt, durum, sanatkârane genelleş- tirmede temsil olunmaktadır. Atasözü, sanatkârca ve filozofik düşünmenin kendi- ne öze görünmesidir. Atasözlerinin bir kısmı folklorla ait olmakla beraber bir kısım da kitabidir. Atasözü bilgisine Paremioloji denir. Genel olarak folklorla gi-

rer. Atasözü halk yaratıcılığı tarafından kurulmuş yol ve köprüdür. Popüler, nesillere geçme, yeniyi eskiye birleştirici özellikleri vardır. Yayılmasında ağızdan söyleme geleneği büyük rol oynar. Bu yayılmaya artistik duygular, estetik eğilim, halk karakteri ve gözlem yardımcı olmuştur. Atasözünde dil ve anlatım örülmüştür. Binlerce yıllık gürcü tarihi kadar, zekâ ve tecrübe mahsulu olan atasözleri eskidir ve diğer folklor türleri arasında dahiyâne halkayı tamamlar' Atasözlerinde, sosyal tarihin nemli anlarını, sınıf mücadelesi, cesaret, şövalye, adalet, nezaket, iş, yakınlarını sevme, hoşgörülülük ve insanlık meziyetleri, sanatkârane veciz bir şekilde ifade bulmaktadır.

Atasözü halk ilişkilerini tercümanı, şiddet ve adaletsizliğin sözcüsü, şövalye karakteri, terbiyevî ve didaktiktir. Her birinin kendine özge tarihçesi, hikâyesi yada efsanesi bulunmaktadır.

Örnekler :

Enukas anderdzsa hgavso
Kombles viri ar hkavda
İkida da ikoliya
Bevri rad unda dedasa
erti cobs sahelovani

Enukanın vasiyetnamesine benziyor.
Komble'nin eşeği yoktu.
Satın aldı da edindi.
Çok ne gerek anaya.
Akıllı biriyle yetine

Anlatım ustalığı, kompozisyon tekniği ile atasözü sana formu içinde birlik şiidir.

Başka bir örnek :

Aaprine alalivo
Rats ar ari, ar arivo

Eski edebiyatta atasözlerine bol miktarda rastlanmaktadır. Bu arada Grigol Hanteli'nin çini el yazmalarını zikretmek yerinde olur.

ÜFÜRÜKÇÜLÜK (Kocakarı Duaları)

Filoloji bilgini Dr. Ksenia Sihariludze'ye göre üfürükleme, esaslı organize edilmiş, sihirli sözler dizisi ve formülü olup çok eskidir. Gürcüstanda ve başka memleketlerde de mevcuttur. Üfürükleme, folklorun yegâne arkaik nevidir. Eski çağlarda sınıfsız toplumda sosyal hareketlerle gelişti.

Hayatta çalışma baştagelir. Fakat söz de ondan geri durmaz. Bazan ikiside eşit önem taşırlar, birbirlerini tamamlar ve biri ötekinin işini görür. İkel dinlerin gelişmesi çağında sözün hayata geniş etkileri olurdu. İnsanoğlunun hareketlerine yön verir, dardını hafifletir, hayatını kolaylaştırırdu. İşte sözler, deyimler ve insan üzerindeki moral etkilerin karşılıklı gelişmesinden geleneksel sözler armonisi, üfürükleme ya da kocakarı duaları meydana gelmiştir.

Eskiden söz ile madde arasında karşılıklı bağlar ve etkiler olduğuna inanılırdı. Söz ile iyi ya da kötü amel edilir, doğal olaylara istenilen yön verilir, kötü ruhlar defedilirdi. Böylece batıl inançlara olan inanma esası üzerine kocakarı duaları, üfürükleme ve beddualar doğdu.

Gürcü üfürük dualarında putperestlik ve hiristiyanlık inançlarının izleri görülmektedir. Hiristiyanlaşmayı müteakip rahipler bir yandan putperest dualarını ortadan kaldırma savaşı yaparken, diğer yandan gizlice o duaları hiristiyanlığına sokarak onlardan Asığlanıyorlardı. Arkaik bir deyim olan «sahrva» kelimesi gürcü mukaddes kitaplarına dahi geçmiştir. Gürcü lügat yazarı S. S. Orbeliani «sahrva»: «sihirli üfürükleme» şeklinde tanımlamaktadır.

Gürcü folklorunda tasarruf ve tedavi üfürüklemeleri meşhurdur. Tasarruf üfürüklemelerine söz ve hareket tabuları vardır. Folklor türleri arasında pratik hayata en yakını, üfürüklemedir. Bundan dolayı batıl inanç formülleri, zaman zaman ilâçları, çağının karakteristik başarı vasıtalarını ve deyimlerini içinde bulundurur.

Bir örnek :

Ra aris amis stamali?

Nedir bunun ilâcı?

Ishra ctinctris potoli.

Dokuz ısırgan otu yaprağı.

Tshra athmis potoli.

Dokuz şeftali yaprağı.

Şav-thara dana.

Kara saplı bıçak

Şabiamanı.

Göztaşı.

Sihirli sözler dizisi hayat tarzına yaklaşmakta ve benzemektedir. Mal ve sü-rü sahipleri üzerine üfürüklemelerin amacı canavarların ağzını bağlamaktadır. Tedavi üfürükleri çok çeşitlidir. Her hastalığın ayrı bir duası vardır. İnsanlar hasta vücuda yerleşmiş kuvvetin ruhu çağırdığına inanırlardı. Tedavi, üfürükle-me etkisinde ruhun tardedilmesiyle durdu.

Aşk, aile, yol, hastalık vs. türleri vardır. Tedavi üfürükçüleri ya da okuyucu hekimbaşlar için mukaddes kitap sureleri ilham kaynağı teşkil ediyordu.

Fakat halen kültür ve tıp bilgisinin son derece gelişmesinden dolayı Gürcüs-tan da (köylerde dahi kalifiye doktorlar, dispanser ve hastahaneler mevcuttur) kocakarı dualarının sosyal temeli sarsılmış, folklorun bu türü ortadan kalkmış bulunuyor. Bütün bunlar derlenmiş ve modernleştirilmiş halde ruhani kitaplara geçmiştir. Kurthevani, Karabadini, Avgarozı vs.

BİLMECELER

Bilmeceler veya çözülecek sözler dizisi, gürcü folklorunun karakteristik bir türüdür. Başlangıcı belli olmayan bir çağdanberi mevcuttur. Onları kurmak, ör-mek akıl ve zekâ marifetidir. Ortaçağda din kitapları, gürcü hristiyan din bil-mecelerinin ilham kaynağı oldu. Popüler özelliği bulunan diğer atasözleri, başlan-gıçtanberi akıp gelmekte olup, geleneksel görevini devam ettirmektedirler. Göz-lem ve bilgi temeli üzerine kurulmuştur. Sanat yönünden atasözü de şiir nevine girer. Gürcüstan atasözlerinden birkaç örnek :

Ertsa alvisa hezeda tormethi thothi abiya

Stsviva da stviva purtseli, isev imdeni abiya

Stelistadi

Bir çınar ağacında oniki dal var.

Düşer düşer yapraklar yine eksilmez.

Yıl.

- (1) — KUFFİN, V. Arkeologiceskiye Raskopki V. Trialeti. 1. Ris XCI.
- (2) — Ş. AMİRANAŞVİLİ, Kartuli Helovnebis İstoria (Gürcü sanat tarihi) 1945 sf: 5
- (3) — A. M. TALGREN, Kaukasian Monuments, ESA, V, 1930 sahife 12, 18, 19, 20, 22, 24
- (4) — MARR, N. YA. Opisanıye Gruzinskih Rukor. Sinayskogo Monastırıya. STR. 48
- (5) — MARIAMİSEULİ, Kartlis Tshovroba (Gürcüstan Tarihi) sahife 120
- (6) — İV. CAVAHIŞVİLİ, Kartuli Musikis İstoriis Dzirıtadi Sakithebi (Gürcü müzik tarihinden ana meseleleri) Tifli 1938, sahife 227.
- (7) — MİH. ÇIKOVANİ, Kartuli Halhuri Sitkvierebis İstoria (Gürcü halk ede-biyat tarihi) Tiflis 1956 sahife 82.
- (8) — " " " " "

Beybulat Taymaz
(Rus yazarlarının görtüfü ile)

Derleyen : B. Batırhan

Gönüllerde taht kuran, Kahramanlıkları dillerde efsaneleşen ve Meyra (Cesur) lakabının haklı sahibi Beybulat Taymaz (Temi Beybulat-Meyra Beybulat)'ın kesin olarak doğum tarihi bilinmemektedir. Ancak, on senelik (1818-1829) faaliyetleri hakkında gerçek bilgiler mevcuttur.

Rus muharriri A.B. Fadeyef «XIX. yüz yılın 1/3 kesiminde 'Rusya ve Kafkasya» adlı eserinin 327 inci sayfasında Beybulat hakkında şöyle demektedir:

«İlk silahlı mukavemet Çeçenistanda,1824 senesinde ve müridizm bayrağı altında başlamıştır. Asıl Beybolat Taymaz, yanında müridizmin şart ve icaplarını yayan bir Molla olduğu halde, başında bulunduğu kuvvetlerle harekete geçti. 1825 senesinde Rus istihkâmı Amir-adji yurtu zapt ve işgal etti. Arkasından Gerzel-aul kalesini muhasara etti.»

Pr. P. İ. Kovalevski (1) «Kafkasyanın fethi» adlı eserinin 208. sayfasında, gizlemeğe imkân bulamadığı bu konu hakkında :

«Kafkasyada bulunan Türk propagandacıları olaganüstü bir faaliyetle dağlıları gâvur Rus'lara karşı ayaklanmaya teşvik ediyorlardı. Propaganda semeresini Çeçenistan ve komşularında verdi ve ayaklandılar. Başlarına maruf eşkiya Beybulat geçti. Yanında dini nasihatlar veren ve dağlıları kıskırtan maruf Abdülkadir bulunmaktaydı.

Ayaklanma anlaşılır anlaşılmaz General Grekof, kuvvetleri ile küçük Çeçenistan üzerine yürüdü. Oradaki bir kaç ıleri karakolu bastırdıktan sonra yürüyüşünü büyük Çeçenistan'a doğru devam ettirdi. Burada Beybolat ve Abdülkadir yolunu kestiler. Ancak, General Grekof'un topçu ateşleriyle büyük zayıyata uğrayarak, başlarında Beybulat olduğu halde, kaçtılar. Abdülkadir ise bu çatışmada bacağına gaip etmekten kurtulamadı.

General Grekof, Assa nehri boyunca harekâtına devamla o bölgede yaşayan dağlıları, hatırası, uzun zaman hafızalardan silinmeyen bir gaddarlıkla ezdi ve ayaklanmayı bastırdı. Ancak boyun eğmeyen bazı yiğitler yine Beybulat ve Astemir kumandası altında toplanıp milletimize karşı baskınlara ve geniş ölçüde zayıat verdirmeye devam ettiler. Kuvvetleri gün geçtikçe büyüyor, Din uğruna Cihad sesleri duyulmağa başlıyordu. Görünüşte sakin ve idareye mutiidiler. Oysa, içten içe kaynıyor, Din, Hürriyet ve istikballelerinin emniyeti için mücadeleye hazırlanıyorlardı. Nihayet (Gazavat, Harp) kararı alınmıştı ve bunu yayanların başında da Molla Mohama bulunuyordu. Bu hareket ilerde Müridizm adı altında meydana gelen teşkilatında temeli olmuştur.

Bu defa Beybulat, din adamı Mohamanın din propagandası altında faaliyete geçti ve sesini ilk defa Meyrtüp (Bebulat'ın köyü) ta yükseltti. Bu çağrıya Miçikovlar, İçkeriler ve bütün Çeçenistan halkı uydu. Büyük bir kuvvet olarak toplanan bu birliğe Kaçkalikov lar Auhovlar ve Kumuklar da katılmak üzere bulunuyordu.

Beybulat kumandasındaki birlikle, 1825 senesinin haziran ayında Hankal dere-sine hareket etti. General Grekof, vaziyetin iyi olmadığını gerek, acele topladığı kuvvetleri ile mukabil harekete geçti. Durumu öğrenen Çeçenler goyti arkasına çekildiler. General Grekof, yolu boyunca rastladığı avulları itaata mecbur ettikten sonra harekâtına devam etmeyüp Grozni'ye döndü. Grekofun bu dönüşünü Çeçenler, Molla Mohamanında tesiri ile Allahın lufu ve mucizesi sandılar. Büyük bir Din taassubu altında bulunan Müslimanların maneviyatları yükseldi ve Bey-

bulat kuvvetlerine çok sayıda Lezgi ve Avarlarda katıldılar. Bu arada Kabartay ve kubanda da ayaklanmalar oldu. Zamanını iyi seçen ve Amir-Adji istihkâmına hücum eden Beybulatın harekâtı muvaffak oldu. Kaleyi zaptederek müdafii Yüz-başı Asipof ve birliğini imha etti.

Bu muvaffakiyet ve Allah inançlarıyla maneviyatları dahada kuvvetlenen altı bin kişilik bir kuvvetin başında bulunan Beybulat, Gerzen-Aul istihkâmı üzerine yürüdü ve kuşattı. Durum çok ciddi bir hal almıştı... zira bu istihkâmında düş-mesi halinde dağlılar, bütün Kumuk ovasına hakim olacaklardı.

Harekât sahasında bulunan Generallar Lisanoviç ve Grekof'un emrinde sa-dece 775 Piyade eri ve 500 kadar Kazak süvarisi bulunmaktaydı (2) Gerzel-Aul istihkâmı ise son derece güç bir durumdaydı. Zira kale müdafii Binbaşı Pantel-yev'in emrinde ancak 380 kişiden ibaret (3) bir kuvvet bulunmaktaydı. Oysa Beybulat ve Muhama altı binin üstünde bir kuvvetle kaleye saldırmıyordu. Kaleyi muhasaraya alan dağlılar, sularını kesmişler, siperlerini taş ve ağaçlarla takviye etmişler, hücumlarını gece ve gündüz aralıksız devam ettirmektedirler.

Beş gün ve beşgece muhasarası devam eden kale düşmeden General Lisanoviç Ve General Grekof, kuvvetleri ile yetişerek Beybulat kuvvetlerini çekilmeye mecbur ettiler.

Rus tarihinin şerefli sahifelerine geçen Gerzel-aul istihkâmı müdafaası, ne yazık ki ertesi günkü kanlı bir olayla son buldu.

Beybulat Kuvvetlerinin çekildiğinin ertesi günü idi. Yakın avulların ileri gelen dağlıları kaleye davet edildiler. General Lisanoviç gelenlere ağır dille hitapla hakaret etmeye başladı. Buna dayanamayan dağlılardan Molla Uçar Hacı adında-ki bir şhis yerinden sıyrıldığı kamasıyla her iki general'e hücum ederek ağır şe-kilde yaraladı ve ölümlerine sebep oldu.

Bu olaydan sonra baş kumandan Yermolov, bizzat başında bulunduğu kuv-vetle Beybulat ve kuvvetlerine karşı harekete geçti. Ancak Beybulat Yermolov'u gece ve gündüz yaptığı ani baskınlarla rahat bırakmıyor ve hırpalıyordu.»

D.L. Mordovse ise «Demirle-Kanla» adlı eserinin 78. sayfasında şöyle yaz-maktadır:

«İstihkâmımızı muhasaraya alarak hücum eden dağlıları müdafiler, ancak üç topla ateş altına alarak püskürtüyor ve dağıtıyordu. Nihayet kaçmaya mec-bur edildiler. Bu öylesine bir kaçıştıki, yerlerde yatan yaralı arkadaşlarının üzer-lerine basıyor, ölmeyenlerinde ölümlerine sebeb oluyorlardı. Surhay Han, (4), atı üzerinde yalınkılıç kaçıranları durdurmaya çalışıyor fakat muvaffak olamıyor-du. O ara çalı ve çırpıdan yapılan bir sedyeye konan ve üzeri yamçısıyla örtül-müş bulunan yaralı Beybulat'ı getirdiler. Beybulat elindeki kılıcını sallayarak Allah, Allah... diye bağıyor ve hedef olarak istihkâmı gösteriyordu. Kaçanlar birden durdular ve geri dñüp kaleye Allah-Allah sesleriyle saldırdılar. Kale böy-lece düştü ve dağlıların eline geçti.»

N.A. Simirnov'un «Kafkasyada müridizm» adlı eserinin 53. sayfasında şu sa-tırlar görülür :

«Genaral Lisanoviç'in 1825 senesinde baş kumandan Yermolov'a yazdığı rapor: Çeçenler, İnguşlar ve Karabulaklar arasında ruslara karşı yeni hareketler görüldü. Harekâtın başında, daha 1818 senesindenberi ruslara karşı mücadelede bulunan Beybulat Taymaz (Meyra-Beybulat) bulunmaktadır. Beybulat'ın arka-daşı olan Canbolat Dzgoyev'de Karabulaklar arasında propaganda yaparak onla-ra yakında bir seyh geleceğini ve rusları yeneceğini söylüyordu ve haklın galeyana sebep olunuyordu. Canbolat yakalanarak Grozniye getirildi. General Grekof

Canbolatı, bin asker arasında koşturarak harbi ile dövmek suretile ceza verdi. (Ceza şekli şöyledi: Ellerinde tüfeklerinin demir harbileri bulunan askerler iki sıra halinde dizilir ve cezalı, çıplak olarak tayin edilecek miktar kadar bu asker dizisi arasındaki boşlukta koşturulurdu. Tayin edilen 5 veya 6 geçişte cezalı, hangi askerin hizasına gelirse ellerindeki demir harbileri dövülürdü. Uzun mesafeyi bu şiddetli demir çubuk dayığına mukavemet ederek sağ olarak atlatan Sibirya'ya sürgün edilir, ölenlerin ise kafaları kesilerek diğerlerine ibret olsun diye kalenin duvarlarına asılırdı. Bu vahşi ve son derece hunhar ceza şekli, bir terör vastası olarak lüzumlu görülürdü.)

Gerek general Lisanoviç ve gerekçe general Grekof Canbolat'tan sonra çok yaşamadılar. Birincisi Temmuzun 16. günkü çarpışmada; ikincisi ise, esir edilmiş olan bir dağlı Molla'nın kama darbeleriyle öldüler.»

General Musa Kunduk (Musa Paşa) Meyra Baybulat hakkında: 3 N. 1937 senesinde yayınlanan «Zarya Kafkaza» adlı derginin 29 ve 30.cu sayfalarındaki yazılarında şunları yazmaktadır!

Meyra-Beybulat şahsi teşebbüs ve gayretleriyle Büyük Çeçenistanı kendi etrafında birleştirmeye muvaffak oldu. Bu arada milletin dertlerini hal edebilme çabası içinde sık, sık Rus idare amirleri nezdinde teşebbüslerde bulunur ve onların muvafakatlarını alırdı. Nevarki bu muvafakat cevapları hiç bir zaman oyalama safhasının ilerisine geçemez ve yapılmazdı. Devamlı gayretlerine rağmen bu haksız gidişi önleyemeyen ve adil bir idareyi göremeyeceğine inanan Beybulat Çeçenleri silahlı isyana çağırırdı.

Rus başkumandanı Yermolov, 1818 senesinde Grozni'de yaptırmakta olduğu kaleyi ikmal eder etmez, bu uyanışı bastırmak amacı ile, büyük bir kuvvetle, Beybulat'ın köyü olan Meyrtüp üzerine yürüdü. Orada iki Çeçen'e, Beybulatın başını getirene 300 Çervons (bir Çervons = 3 Ruble) vadetti. Çeçenler bu haberi kendisine bildirdikleri zaman Meyra-Beybulat çok sevindi ve hemen bir plan tasarladı. Aynı gün eyaletin kadısı ile halk mahkemesi azalarını davet ederek durumu anlattı ve «Ruslara bir teklifte bulunacağım. Kabul ederlerse sulh ve sükûn içinde yaşayacağız, aksi takdirde onlarla harp edeceğiz. Bana bu hususta düşündüğüm gibi hareket etmeme müsaade edermisiniz?» diye sordu.

Kadı ve mahkeme azaları - Sen daima milletimizin iyiliğini düşünen ve huzurları için ferağat ve fedakarlıkla çalışan bir insansın. Sana daima itimat ettik, şimdi de ederiz. İstedığın şekilde harekete ve karar vermeye yetkilisin. derler.

Bu muvafakatı alan Meyra Beybulat, bütün atlı ve yaya Çeçenlerin savaşa hazır olmalarını emretti, ve hazırlıklara başladı. (Bu hazırlıkların yapılmakta olduğu sırada general Yermolov ile Çeçenler'in toplantı bölgeleri arasında ancak 5 km kadar bir mesafe mevcuttu.)

O günün gecesinde rus ileri karakoluna üç atlı Çeçen gidiyor ve rus başkumandanını görmek istediklerini söylüyorlar. Bir müddet sonra silahlarından tecrit edilmiş olarak başkumandanın huzuruna alınan bu üç Çeçen'den, başı ve yüzü başlıkla sarılı olanı, tercüman vastasıyla Yermolov'a :

— Serdar; Beybulatın başını getirene 300 Çervons vereceğinizi duydum. Ben bu gece Beybulat'ın başını size getireceğim ve 300 çervons'ta almayacağım. Bunu, Çeçen milletin ve sizin Kahraman askerlerinizin kanlarının boş yere dökülmesini önlemek için yapacağım. diyor. Bu açık ve kesin konuşma karşısında şaşkına dönen Yermolov :

— Sen kimsin ve bu söylediğini nasıl yapabileceksin? diyor. Beriki :

— Şimdilik bunu sormayın. Kim olduğumu Beybulat'ın başını getirdikten sonra anlarsınız, diyor. General- Mademki yapacağın bu iş karşılığı para istemi-

yorsun, başkaca bir şartın veya şartların varmı? diyince beriki :

— Evet... Bu gece Beybulatın başını teslim aldıktan sonra, en geç yarın veya obür gün kuvvetlerinizi Grozni'ye çekeceksiniz. Oraya davet edeceğiniz eyaletin Kadı ve mahkeme azalarıyla sağlam bir sulh aktedeceksiniz. Bundan böyle Büyük ve Küçük Çeçenistana müstahkem mevki kurmayacaksınız. Aksay hapishanesinde tutuklu bulunan bütün Çeçenleri ve dağlıları serbest bırakacaksınız. Badema, bölgede adil bir idare kuracak ve işlerin şeriat ve adaletle yürütülmesini temin edeceksiniz. Bunların yapılacağına sizin şeref sözünüz ve Çar Alexandır'ın şefkatli vadi kâfidir. Kabul ederseniz bu gece Beybulat'ın başını önünüze koyacağım.. diyor.

Hala kendini toparlayamayan general heyecanla :

— Kabul ediyor ve söz veriyorum. Bütün eyaletin huzurunu bozan Beybulat'ın başını getirirsen bütün isteklerin olacaktır. Aynı zamanda gerek sen ve gerek mahkeme azaları da Çar tarafından mükâfalandırılacaksınız. Ancak, dediğini yapacağına dair Kuran üzerine yemin isterim Bende sözümü yapacağım.. diyor.

Yüzü başlıkla sarılı Çeçen bu vaid karşısında generalin elini sıkarken: Allaha çok şükür. Sonsuz derecede mesudum. Bundan sonra milletimin kanı dökülme-yecek ve huzur içinde yaşanacak dedikten sonra :

— Serdar; Benim yeminime ihtiyaç yok. diye başındaki başlığı çözüyor ve; al Beybulatın başını... O her zaman milleti için fedaya hazırdır diyor. Generalin yanında bulunan Bekoviç ve tercüman kendilerini tutamayarak heyecanla, ta kendisi diye haykırırlar. Ancak, işi hala kavrayamayna general Yermolov;

— Kimdir?..K imdir?..d iye bağıyor.

Bekoviç: -Meyra- Beybulatın ta kendisi generalim.. Onu çok iyi tanıyoruz. diye kendisine izahat verilince toparlanabilen Yermolov, Meyra Beybulata sandal-ya gösterip, oturmaya davet ettikten sonra :

— Namuslu düşmanlar kolay ahpap olurlar. Ümit ederim ki biz ikimiz bu sözün gerçekliğini isbat edeceğiz. Hareketin cidden asil ve yüce. Sana milletinin verdiği Meyra (Cesur) lakabı yerindeymiş diyor.

Beybulat bu iltifata - Hareketimde bir dürüstlük varsa onu meşhur ve haksızlığı sevmeyen serdar Yermolov'a borçluyum - mukabelesinde bulunuyor.

Beybulatın bu dürüst ve mert hareketine karşı yumuşak davranırsa, hükümetinin memnun olmayacağını hesaplayan yermolov, bir plan tasarlar. Ertesi günü Aksay hapishanesinde tutuklu bulunan Çeçen ve dağlıların tahliyesini bizzat yapmasını Beybutla'a teklif eder. Buna son derecede memnun olan Beybulat, Yermolov'un muhafız birliği arasında Aksay'a gider ve tutukluları tamamen serbest bıraktıktan sonra dönmek ister. O zaman muhafız birliği kumandanı; Yermolov'un emrile tutuklu olduğu ve Aksay'a hapsedileceğini söyler.

Yermolov'un hiyanetini haber alan Çeçenler, derhal altı bin kişilik bir kuvvetle bir gece Aksay kalesine baskın yapar, ve gornizonunu dağıtıp Meyra beybulatı buradan çıkarırlar. Bu olaydan sonra ruslara dahada düşman olan Meyra Beybulat, onlarla mücadeleleden ve mümkün olan zayıt ve tahrbiati yapmaktan geri kalmamıştır.

(1) :Pr. Y.İ. Kovolovski, hiç bir zaman kafkashılar lehine yazmamış, asla dostları olmamıştır. Bilakis bütün yazılarında düşmanlığını açıkça ifade etmiştir.

(2) (3) : Ruslar bu nevi açıklamalarda kendi kuvvetlerini az, fakat dağlıların kuvvetlerini ise kat, kat üstün göstermek itiyadındadırlar. Oysa tam tersidir.

(4) : Gazi Kumuk hanlarından ve Dağlıların kumandanlarındandır.

(Geçen sayıdan devam)

ESKİ ADİGE (Çerkes) TARİHİ ÖZETİ

Yazan: ŞORA Bekmirze NOGUMUKA

(11)

Çev.: Dr. Vasfi GÜSAR

Ünvanın kazandı. Halk onu şefkatli baba saydı. Yukarıda söylediğimiz gibi memleket işlerini intizamiyle huzur ve emniyetin kararlı bulunması kadar hiç bir şey onu meşgul etmiyordu. Bilhassa her şeyden üstün gördüğü, üzerine alarak riâyet ettiği memleket birliğine çok önem verirdi. Milleti de yaptığı hizmetlerinden kendisine «Kutsal Yinal» adını vermişti. Ölümünden sonra da geçen güzel günleri ve iyi hatırlarını düşünerek «Kaşkı Yinal devri bir gün bizlere dönse» derler.

Kral YINAL; Milletine karşı en iyi şekilde vazife gören, âdil ve büyük adam olarak tanınan hükümdar, Abhazyza da BSİB (23) ırmağı kenarında ikamet ederken vefat etti. Orada kuvvet kullanarak itaat altına aldığı Abkhazlarla sulh akdediyordu. Cesedi o memlekette defnedildi. Mezarı bu güne (1861) kadar durur. Üzerinde (Bu; Yinal'ın mezarıdır) ibâresi yazılı. Millet halâ onu saygı ve kut-sallıkla anar. O kadar ki hayvanların oralara yaklaşmasına müsaade etmez ve hayvanların yakınlarında kesilmesini suç sayarlar.

Kral YINAL; hayatında üç defa evlendi. Üç karısından beş çocuğu oldu. Biri JANKHOT ilk karısından ve BİNBOLAT ile BESLAN ikinciden, ve UNARMES ile KİRGIŞ üçüncü karısındanandır. Bunların hepsi asillerin (Verk) takip ettikleri eski geleneklere (Khabelere) göre terbiye görmüşlerdir. Fakat buna rağmen memleketi idâre etmek, emniyet ve huzuru, istikrarı sağlamak bakımından yeter derecede bilgi ve liyakatta değildirlere. Hiç bir anlayışı, müsamaha gibi hasletler taşıyan ve hayatları boyunca millet sevgisini muhafaza eden ünlü babalarının taşıdıkları vasıflardan hiç birine mâlik olamadılar. Hayatlarında her hangi bir şöhrete de eremediler, belirli bir işte yapamadılar. Aksine olarak verâsetle idare-si bakımında bilgi ve yumuşaklıkla hareket edecekleri yerde millet ferdlerine karşı sertlik gösterdiler, fenâ muamele ettiler. Tabiatlarının bu sertliği vatandaş-larını kendi aleyhlerine harekete gitirmiş, onların şikâyetlerini ve nefretlerini celp etmişti. Bu aptalca ve akılsızca hareketler, imiletin kendilerine karşı soğuma-larına artırmıştı.

Bu prenslerin bilhassa yaptıkları şey; milletin ferdleri arasında fitneler çıkarmak, hattâ bizzat şefleri birbirlerine düşürerek aralarını bozmaktı. Bu liderle-rin bazıları zamanın fırsatından, başlarındaki Hâkimlerin yetersiz bilgilerinden ve idarecilerin cehaletinden faydalandılar, ortalığı karıştırdıkça karıştırdılar. Bunun neticesi olarak emniyet ve huzur yok oldu, anarşi başladı ve yayıldı. Halk birbirlerine düştü, partiler, hizipler yeniden ortaya çıktı.

Böylece o büyük Hükümdarın emekleri, çabaları, büyük işleri ve bu yüzdeki yorgunlukları boşa gitti. Ondan sonra işler o kadar bozuldu ki prensler; aldıkları terbiyenin faziletini ve ananevi geleneklerini unuttular. Küçük kardeş, büyük kardeşine (ağabesine) karşı gelmeğe cesaret eder, itaat ve saygı göstermez oldu. O halde ki insan zevkinin, edep ve ahlâkının hoş görmediği şeyler oluyor, iş bu

nunla da kalmıyor, kardeşlik ödevleri unutuluyor ve her kes bundan üzüliyor, zarar görüyordu.

Akla gelirken bu çocuklar arasındaki kavga ve geçimsizlik, babalarının bir kaç kadın almaları sebebiyle değişik annelerden doğmuş olmalarından ileri gelmektedir. Babalarının bir kaç kadın ile evli olduğunu evvelce söylemiştik. Bu didişme ve anlaşmazlığın sonu olarak prensler uzun süre birlikte kalamadılar ve dağıldılar. Her biri bir yoldan savuşup gitti. Bunlar üç kısma ayrıldıktan sonra birinci kısmı KHEGAK (24) da kaldı İkinci kısmı KEMİRGÖY'e göç ederek orada yerleşti. Üçüncü kısmı Kabarday bölgesine geçti. Bu günkü bütün Kabardey, Besleney ve Kemirköy prenslerimiz, yukarıda adlarını söylediğimiz YİNAL'ın çocuk ve torunlarına mensupturlar.

KEMİRGÖY DALININ PARÇALANMASI

Zaman iyice tayin edilemeyen eski tarihi devirlerinden birinde KEMİRGÖY dalına Adige (Çerkes) prenslerinin torunlarından üç kardeş hüküm ve idâre ediyordu. Bunlar da BOLOTOKA, ZAN ve HATUKUAY idiler. Bunlar bir zamanlar devamlı bir güven ve huzur içinde birlikte yaşadılar. Ancak iki küçük kardeş, bir süre sonra ağabeylerinden ayrılmak istediler. Memleketin kendi aralarında parçalanmasına muvafakat etmesi için onu iknaa çalıştılar.

Buna muvaffak olamayınca da ikinci kardeş ZANN (25) hile ve desiseye baş vurdu ve gizli olarak Çerkes dallarından bir kısmını kendine çekti, ayrılışın iyiliğini övdü ve bu gün oturdukları topraklardan daha verimli topraklara ve daha geniş memleketlere göç ederek yerleşmek zarureti hususunda onları iknâ etti ve büyük kardeşini de göçe teşvika çalıştı. Sonunda büyük kardeş, kardeşinin göç alanındaki rica ve teşvikinden usanınca göçteki hakiki ve saklı maksadına vakif olmadan kardeşinin ayrılıp gitmesine müsaade etti. O da kendisine bütün nakil araçlarıyla arkadaşlık etmek isteyen tebaalarıyla beraber yola çıktı. İşte bu göçmenler bu güne kadar kendilerine ZANN adı vedrilen müstakil bir dal (kabile) teşkil etti. Bunlar bu güne kadar oturdukları yerleri değiştirmediler.

Fırsatlar geçtikten sonra Prens BOLATOKO; onların göçlerinin hakiki amacını anlayabildi ve kendilerini eski yurdlarında bıraktıkları mallarından ve mülklerinden yoksun etmek suretiyle cezalandırdı. Ve kendilerinin hiç bir şeylerini vermedi.

Prens ZANN'ın akraba ve yakınları ile göçünü takip eden yılda kardeşi HATUKUAY da kardeşinin yaptığını yaptı, kendisiyle birlikte yaşamaya rıza gösteren adamlarının bir kısmını alıp büyük kardeşinden ayrıldı, hoşuna giden bölgede yerleşti. Hatta bu gün bu prensin torunları ile çevresi HATUKUAY adı ile adlandırılırlar.

En büyük kardeşleri BOLATOKO ya gelince; çok bilgili, dirayetli ve akıllı bir kimse idi. Milletini ayrılışla, göçle parçalamak istemedi. Göreneklerini, Âdetlerini, dillerini, yurdlarını ve eski adlarını savunmak ve muhafaza etmek isteyen ve kendisi ile beraber kalan tabaasının, milletin büyük bir kısmı ile eski yurdunda kaldı. Bu güne kadar bunun adı KEMİRGÖY dür (26). Adige (Çerkes) milleti nazarında BOLATOKA; Prenslerin başı (kırılı) ve evi de şan ve şeref ocağı sayılır.

KHAZAR SAVAŞI KONUSU

Derler ki Adigeler (Çerkesler) bir süre yabancıların idaresi altında kaldıkları için geçen yüzyıllarda idâre şekillerini, yaşama nizamlarını ve geleneklerini değiştirdiler. Fakat başlarına gelen bir çok sıkıntı ve maşakkatlara rağmen atalarını unutmadılar ve yavaş meydanlarında görünmek sevgi ve kaptısını kaybet-

mediler. Böylece liderleri, onları rahat bulundurmağa ve sükünetten faydalanmağa uzun süre müsaade etmediler. Çünkü Liderler, babalarının ve Atalarını daima şöret yolundaki hareketlerini, izlerini takip ettiler. Biricik istek; başardıkları işleri, büyük şan ve şerefli savaş meydanlarında şöret kazanmak idi. Hikâye eder ki Çerkesler Khazar devletinin idaresine tabi idiler. Fakat biz eski rivayetlerimizde byle bir rivâyet görmedik. Aksine bu eski rivayetlerimizde Atalarımızın TAMUTARKAN adını verdikleri prensliklerinden birini kendi hükümleri altına almak için onlarla uzun savaşlara tutuştuklarını belirten bazı haberlere ve tafsilâta rastladık.

Yine hikâye ederler ki; BULOTUKO torunlarından Prens BEZRUKO; Prens ALECİKO'nun muvafakatiyle iki orduyu birleştirmiş ve memleketlerini yağma etmeğe hazırlanmış olan düşmanı önlemek ve yurdlarını savunmak için Khazar ülkesini istilâya geçmişti. Çünkü Khazarlar; Çerkeslerin maksadlarını biliyorlar ve o esnalarda onların gelmelerini bekliyorlardı.

Prens ALECİKO ise; ordu ile beraber yürüyen ve düşmanın hareketlerini izlemek üzere öncülerle hareket etmişti. Ancak kendi memleketinin sınırlarını geçmeden önce küçük ordusunun sayısını çokço geçen bir düşman kuvvetine ansızın rasladı onunla tutuşmak zorunda kaldı. Kendisinin düşmanın eline esir düşmesiyle sonuçlanan kanlı bir savaşa girmişti. Bu sırada düşman Khazarlar; kendi ordusunu hlr taraftan çevirmişti. Fakat bir şans eseri olarak olduğu yerde sebat etmiş, şartların bütün güçlülüğüne ve tehlikesine rağmen ordu kendisini korumağa muvaffak olmuş, vakit gemen de nihayet cesur müttefikit BEZRUKO ona yetişmiş idi. Prens Alecoko ordusunu kuşatan KHAZAR ordusuna hemen taarruza geçmiş ve onu kısa bir zaman içinde etrafındaki ablokadan kurtarmış fakat düşmanın elinde esir kalan prens ALECİKO'nun kaybı bu büyük zaferi deyeme- mişti. Oradaki olup biteni Şairlerden biri bu hikâyedeki sözlerle teyit eder :

ALECİKO'nun sağ gözü nice uzun günler denizleri kollayıp durdu

Günler birbirini takip etti ve, o bu süre içinde bütün gemilerin gelişini bekledi

Tekrar hürriyetini satın almak için gümüş parçaları bekledi, yıllar geçti

Bunun için Allahın huzurunda yemin ettiler... Bu da büyük bir şey

Uğrumda canlarını vereceklerine nekadar yemin ettiler. Fakat beni aldattılar yalancılar.

Kıymetimi bilmediler, damarlarımda akan krallar kanını Allah sorar.

Bu yüzden SARKALA da esir iken savaşı tutuşturan ALECİKO kızar.

Fakat; senin kızman ve hiddetinboşagitti ey ALECİKO,

Çünkü düşmanlarını dağıtan muharipler, seni bulamayınca

Bulduğun yerde seni bırakmaktan başka çâre bulamadılar, yurdlarına döndüler.

Kaçan düşmanların kendilerine bıraktıkları dolu ganimetlerle beraber Allahın huzurunda senin için yemin ettiler. Bu da büyük bir şey.

Neye kızırıyorsun ALECİKO? getiren sen değil misin?

Bu felâketleri, bu yıkımları, Sarkala da milletinden rahmet bekle.

Sana inandıklarına çok defa yemin ettiler— bu da büyük bir şey Fakat bu yemin, bu inanış boşa gitti.. ve cesur ALECİKO

Yabancı ülke'lerdebütüngençliğini köle ve esir olarak geçirdi.

Böylece Prens ALECİKO Sarkala da üç yıl esir kaldı, yine rivayete göre onun esaretteki kaybı esnasında Tatar Hanı büyük bir ordu ile Kafkasyanın Batı kısmına saldırdı ve KAKH şe KEGAK halkına savaş ilân etti. Çerkesler ise ordularını topladılar ve taarruza geçen düşmanı (PŞİZZ) nehri (27) mecrasında karşıladılar. Orada iki taraf arasında şidedtli savaşlar oldu, kanlı çarpışmalar cereyan etti. İyi bir şans eseri olarak Çerkesler daha önce düşmanın kendi memleketlerine hücum etme, haberini OPŞ kabilesine bildirmişler ve ber mütaad ken-

dilerine bir kaç bin muharip ile yardım edilmesini istemişlerdi. Komşuları OPŞ'ler yardımlarına kuvvetli muhariplerden önemli bir miktar göndermişlerdi.

Han; Çerkes ve OPŞ ordularını savaş meydanında birleşmiş görünce savaş-tan vaz geçti ve düşmanları çerkeslere kendileri ile ittifak etmesini ve beraber-ce SARKALA veya AZKALE adı verilen KHAZAR başşehrini zaptetmeği teklif etti. Rivayete göre bu şehir DON Nehri arkasına düşer. SERKALE nin farsça an-lamı büyük kale ya da Başkaledir. AZKALA de AZOV kalesinin kendisidir.

Bu suretle Çerkeslerle Tatar Hanı, birleşik kuvvetleriyle adı geçen SARKA-LA ya hücumda anlaştılar ve netice olarak başardılar. Khazar ordusunu en kısa bir sürede parçalıyarak uzun ve kanlı bir savaştan sonra hükümet merkezini iştigal ettiler. Bu zaferlerin sonuçlarından biri de Liderimiz ALECIKO'nun kur-tuluşu olmuş, muzaffer ordumuz onu esaretten kurtarıp memleketine geri gön-dermişti. Bundan sonra Birleşik ordular AZOF denizi kıyılarında bulunan KHA-ZAR devletinin bütün mal ve mülkü olarak ne varsa kendi ellerine geçirdiler ve böylece TAMTARAKAN prensliği yok edildi.

Ordularımız bu zaferden sonra kazandıkları harp ganimetlerini ve malları, ay-rıca da Hanın kendilerine hediye ettiği diğer kıymetli şeyleri alıp memleketlerine döndüler. Dönerken de müttefikleri Han; yardımlarına teşekkür ederek giriştik-leri çetin savaşta cesâretlerini ve savaştaki ustalıklarını, bilgilerini överek on-ları uğurladı.

Milletimizde onları coşkunculukla, sevinçle karşıladı, zaferle dönüşlerini tebrik etti. Beraberce getirdikleri ganimet mal ve eşya, o sene içinde milletin uğradığı açlık ve sıkıntı ile ağırlığını zayıflattı.

Karamzin'in RUSYA MEMELEKETİ TARİHİ adlı kitabında (28) görüldüğü-ne göre Rus prensi Şvaetoslav; YASS ve KOSSOG milletlerine harp ilân etmiş, onları yenmiş, sonra Khazarlarla savaşmak üzere onları birlikte alıp götürmüş-tür. Bu tarihi hikâyeyi incelersek görürüz ki YASS milleti bu günkü OPSS ya da ABAZA'lardır, Tarihi Kramzin'in zannettiği gibi OSS veya Asetin halkı de-ğildir. KOSSOG'lar ise KAGGAK veya ŞAPSIG'lerdir. Bunlar bu güne kadar bili-nen dallarımızdan birini teşkil ederler. Bu tahrip edilmiş ad; kendilerine yaban-cı bir millet tarafından konulmuş ve nihayet bu gün KOSSOG adı ile bilinmiş-lerdir.

Bu nakledilmiş rivayetin uzun zaman devamınca nesilden nesile intikal eden-ken bazı değişikliklere ve tahriflere uğramasını pek hor görmemek, tabii karşı-lamak gerekiyor. Bir de bizimle hiç komşuluğu kalmayan veya her hangi tarihi ilgisi olmayan Rusların adlarının aynı sebepten ötürü milletimiz tarafından unu-tulmuş olmasını uzak görmemelidir. Bilinen ve tarihçe sabit olan şey, Temuturkan prensliğinin düştüğü tarihten zalim çar İVAN VASSİLVEVİÇ (29)'ın devrine ka-dar geçen ve Beş yüz (500) yıldan aşağı olmayan uzun bir müddetten sonra bi-zimle Ruslar arasındaki bütün ilgiler kesilmiş ve milletimiz artık Ruslar hakkın-da hiç bir şey bilmez olmuştu.

Bundan ötürü cidden akla gelir ki Rus adı milletimiz hafızasından tamamen si-linmiş ve ondan sonra Kafkasyanın Batı kısmını işgal eden Tatarların adı onun yerine geçmiştir. Yani Rusların bırakıp KOSSOG veya KEGGAK memleketine geldikleri yerler orası. DON nehri kıyılarıyla AZOF denizi sahilleri KHAZAR ül-kesi iken TATARLAR'ın henüz KIRIM'a gelmedikleri bir hakikattir. SARKALA şehrinin işgali esnasında şöyle denmişti :

Geçilmez kazıklarla çevrilen surlar düşman kanlarıyla boyanmıştır.

Kahraman suvarilerimizin çoğu SARKALA vadilerinde kendilerini ölüme attılar. Hattâ EGAN genç-lerinin bir çoğu orada can verdiler.

Biçilen kurbanlara rağmen adamlarımız demirden daha sağlam idi yerinde.

Flüt kullanan şarkıcı, beyaz atının üstüne boyuna okudu durdu.

Kahramanlarımıza ve erkeklerimize cesâret, kuvvet ve gayret ruhu üfliyerek sonunda AZOF denizi gerisinde savaş ateşini tutuşturdu.

Muhariplerimiz açlığa önemvermediler. BİZRUKO'nun yardımı açlığı, susuzluğu durdurdu.

TATAR Hanına gelince; sayısı bilinmeyen kuvvetli bir ordu ile geldi

Onun ile bütün âlemi ve dünyayı yenebilirdi.

En hakiki kahraman; düşmanın okveyaylarına kulak asmayandır.

Başına isâbet eden çoşmuş oka rağmen dayanıp kahramanca savaşa devam edendir.

Kanlı savaşlara iştahlanan namılı kahramanımız FAMUKO böyle idi.

HATU güzel atı üstünde göründü, fakat onun bununla övünmesi çok sürmedi

Atı savaş meydanında kanlar içinde yıkıldı öldü,

Fakat, DOGOV'un torunları çapulcu düşmanlarla savaşının en cesurudurlar

KOFNİRA'nın gelişiyle düşmanlar Tanrı yardımının koruduğu prenslerini kaybettiler.

O; bem beyaz atına binmiş prenti.

Şimdi de orada artık bütün düşmanları savunacak kimse kalmayınca

Kahramanlarımızın ilerlemesine ve düşmanlarımızın son sığınağı bilinen kuvvetli taş köprüye kadar yürümesine engel olacak bulunamadı

Bu köprü de mukavemet edilemez hale gelince ebediyyen yıkıldı.

PRENS İDAR KONUSUNDAKİ OLAY VE TUMUTARKAN BEYLİĞİNİN DÜŞMESİ (Bu tarihi olay Rus tarihçilerine ulaşmadı)

Kendisinden çok defalar bahsettiğimiz ünlü Kral YİNAL'in torunu prens İDAR'ın hayatı hakkında bize etraflıca bir rivayet nakledildi. YİNAL'in üç defa evlendiğini, üçüncü karısından iki erkek çocuğu olduğunu, bunların da Çerkes prensesleriyle evlenen ONARMES ve KİRĞİŞ olduklarını söylemiştik. ONARMES'in İse adı TOKHTAMIŞ olan sonra da Kabarday ülkesini idaresi altına alan bir oğlu olmuştur. Kardeşi KİRĞİŞ de; babası Khamişo'nun evine dönen karısı daha doğurmadan ölmüştü. Karısı da babasının evinde İDAR adı verilen erkek çocuğu doğurdu. Bu çocuk, ana tarafından dedesi KHABIŞO'nun evinde ve annesi yanında büyümüş, terbiye görmüş, terbiyeli, güzel hasletler taşıyan biri olmuştur. Küçük yaşına rağmen bütün milletçe ve bilhassa dedesi Bjedug prensi tarafından çok sevilmişti. Herkes büyüten ve yetiştiren bu prensi çok sayardı' İyilikler müjdeleyen yaradılışının üstün vasıflara gelecek için emeller bağlamıştı. Onu kim görse ve tanısa en büyük dedesi YİNAL'i hatırlardı. Prens YELCERUKA dahi iyi ahlâkıdan ve güzel tabiatından ötürü kendisine hayranlık ve sevgi duyanlardan biri idi.

Genç Prens İDAR erkeklik çağına gelince, ilk düşündüğü şey komşu ülkelere zaptedip hüküm ve idaresi altına almak oldu. Bunun için KEGAK ve Şapsığ dallarından kuvvetli bir ordu topladı ve onlarla Temutarken prensliğine ve Azof denizi kıyılarında bulunana KHAZAR ülkesine yürüdü. Şartlar uygun idi. Bunun neticesi olarak hareketleri zaferle sonuçlandı, bir çok ganimetler ve eşyalarla döndü. Anne tarafından dedesi Bjdeduğ prensi YELCERUKA ile bazı kuvvetiyle ün salan güreşçi REDADYA'nın bu seferlerde ve savaşlarda kendisine arkadaşlık ettikleri söylenir. Bilhassa REDADYA; eski rivayetlere göre vucutça o kadar kuvvetli ve güreşi idi ki bütün Çerkesler arasında eşi yoktu. Kimse de onunla güreşe çıkamazdı. Baş tarafı :

Redadya, Redadya mutluların en mutlusu...

sözleriyle başlayan tanınmış şarkı onun adını ebedileştirmiştir. Bu güne kadar da millet onun adını unutmadı, düğünlerde toplantılarda söylenen şarkılarıyla

adı hâlâ anılmaktadır. Uzun bir süre geçti. Çerkeslerin dış düşmanların saldırılarından korkuları yoktu. Durumlarından, geleceklerinden, emin rahat ve huzur içinde idiler. Fakat kavga ve savaş meydanlarında görünmeği seven Liderleri Prens İDAR uzun süre kendilerini rahat bırakmak istemedi. KAKII ve KEGAK kabileleriyle diğer Çerkes dallarından büyük bir ordu toplayarak ve yanına Prens YELCERUKA ve göreşçi REDADYA'yi alarak Tamutarkan prensliğine tekrar akın etti. Yurdlarının savunulması için bu prensliğin halkı karşısına çıktılar, iki muhasım ordu savaş meydanında karşılaşıncaya kan dökülmesine meydan bırakmamak için REDADYA bu savaşın sonbulması için iki taraftan birer pehlivanın güreşini teklif etti ve kendisi sahaya çıkarak bir güreşçi istedi. Temutarkan hükümdarı bu hali görünce kendi adamlarından bir güreşçisini seçilmesine lüzum görmiyerek bizzat kendisi karşısına çıktı. İki güreşçi sert bir güreşe tutuştular. Kati bir netice ile sonuçlanamayan bu güreş uzun bir süre devam etti. Sonunda Güreşçi REDADYA yere yuvarlandı Hasımı üzerine saldırdı ve keskin bir bıçakla bıçakladı. Güreş böylece sona erdi. Çerkesler onun ölümüne çok acıdılar, sebep oldukları ve yaptıkları bu savaşta kaybetmiş olmaları daha ziyade kendi kahramanlarının kayıbından ötürü üzüntü duyarak gerisin geri döndüler. Ancak zaman geçmesine rağmen bu kaybı unutmadılar. Bir müddet sonra büyük bir ordu ile tekrar döndüler ve kahraman güreşçi RİDADYA'nın intikamını almak ve Timutarkan Prensliğini idareleri altına sokmak amacı ile Timutarkan ülkesine akın ettiler.

Saldırıya geçmeden önce komşularından ve müttefiklerinden olan OPS'lerden yardım istediler. Onlar da bu isteklerine uyarak en iyi cengâverlerinden ortalama altı bin muharibi kendilerine gönderdiler. Adigeler (Çerkesler) bu prensliğin sınırlarına yaklaştıklarında karşısına bir kaç bin muharip çıktı. İki taraf çok sert bir savaşa tutuştular. Savaş bir çok insanların ölü düşmesine, bir çok köy ve şehirlerin yıkılmasına sebep oldu. Fakat Çerkeslerin bu seferki azimleri kuvvetli idi. Gözlerini yalnız kahramanları güreşçi REDADYA'nın intikamını

-
- (23) BSİB nehri; Kafkas dağ silsilesinden kaynak alan nehirlerden birinin adıdır. PSSİKHU memleketinden geçerek PİTSUNDA yakınlarında Karadenize dökülür.
- (24) Bunun GİYAGA olması ihtimâli vardır. Ya da GEGU olabilir. Bu Novo-Labinsk yakınlarında Kuban nehrine sol yönden dökülen bir ırmağın adıdır.
- (25) ZANN veya JANE dalı, Kuban nehri yakınındaki PŞİZ nehri etrafında ikamet ederler. Fakat son zamanlarda KUBAN nehrinin sol kıyılarıyla Pyelaya (Çerkesler ŞHAGUASHA derler) nehrinin sağ kıyıları arasındaki geniş arazide ve bu iki nehrin birleştiği yerin yakınlarında oturan Gatinkoy (Hatikoy olacak) dalıyla karışıp katıldılar.
- (26) KEMİRGÖY veya KEMGOY ya da TEMİRGÖY kabilesi (dalı); eskiden KUBAN ve LABA nehirleri arasında ve bu iki nehrin birleştiği yerde otururlardı. Sonra burayı bırakıp Çerkeslerin ŞHAGUAŞA adını verdikleri BİYALAYA nehri kıyısında ikamet ederler.
- (27) PŞİZZ nehri Abzah memleketinde asıl Kafkas dağ silsilesinden fıkkırır ve Staro Karsunskaya yakınlarında Kuban nehrinin sol tarafına dökülür.
- (28) Rusya memleketi tarihi, Cilt 1, Bölüm 7. sahife 104 - 105 de bakınız.
- (29) 1552 kasım ayında bazı Adige (Çerkes) prenseleri Moskova'ya gitmişler ve Çardan Kırım Hanına karşı korunmalarını istemişler, aynı zamanda kendilerini kabul etmesini, bütün ülkelerinin alınmasını ve halkının sadık bir tabaası olarak himayesi altına alınmasını rica etmişler. Bu olaydan sonra Çerkes prenslerinin Moskova'ya gidişleri çoğalmıştı (Karamzin, Rusya memleketi tarihinin bu olayla ilgili Cilt 8, Bölüm 5, sahife 139 - 140 e bakınız).

JANE

Yazan: Havti DUDAR

Seni görmediğim gün olursa
Dayanamıyor, özlüyorum.
Kalbime düşüyorsun
Biricik canım
Senin aşkına türküler söylüyorum.
Jane, Jane
Güzel gözlüm
Jane.
Canım, gözüüm sensin
Jane, Jane
Güzel gözlüm
Jane.
Sevdiğim sensin.
Günlerim hep senin hayalinle geçer
İnan bana
Her gece bütün rüyalarımda sen
Jane, güzel Janem,
Böylece geçiyor bütün gecem.
Bir türlü anıyamıyorum
Sana rastladıkça eriyorum
Sıkılıyorum
Doyasıya yüzüne bakınca da
Kalbinden geçenleri duyuyorum.

*
**

almak ve bu iş kendilerine neye mal olursa olsun Timutarkan prensliğini ortadan kaldırmağa dikmişlerdi.

Bu savaşlar uzun süre devam etti. Döğüşmeler birbirini takip ediyordu. Fakat zafer en sonunda Çerkeslere nasip oldu.. Böylece bu prensliği bir daha diril-memek üzere ortadan kaldırdılar. Memleketlerine bir çok mal, ganimet eşyaları ve bir çok esirlerle döndüler. (Devamı var)

KUZEY KAFKASYA (KARAÇAY-MALKAR) ATASÖZLERİ

DERLEYEN: S. E. B.

Kuzey Kafkasya Cumhuriyet Bayrağındaki yedi yıldızdan birinin sahibi olan Karaçay-Malkar'lar, atasözlerine, eski Kafkas efsanelerindeki kahramanlara izafeten «Nartsözü» derler. Diğer Kafkas dallarına mensup olanlar bunlar arasında kendi lehçe ve dillerindeki birçok atasözlerini de bulurlarsa hiç hayret etmemelidir. Zira Kuzey Kafkasya'lılar, aralarındaki dil ve lehçe farkları bir tarafa, şaşılabilecek bir kültür ve düşünce birliğine sahiptirler. Bütün Kafkas dallarında müştereken yaşayan efsaneler, milli danslar başka hiçbir millete rastlanamayan kıyafet ve gelenek birliği gibi hususlar bunun en basit delilidirler.

Burada okuyucuya Karaçay-Malkar Nartsözlerinden Anadolu Türkçesine çevrilmiş bir demet sunuyoruz.

Bir sürçen bin sürünür.

Güzelin derdi çok olur.

Hastanın halinden sağlam anlamaz, aç mideden tok olan anlamaz.

Bir defa yanılanı Allah da affeder.

İşçinin vadesi dolarsa su kovaşını kapıdan uzatır. (İçeri bile girmez)

Yağıp geçmiş yağmuru yamçı ile takip etme.

Bütün yaralar geçer, dil yarışı geçmez.

Fakirim diye üzülme, zenginim diye sevinme.

Hızlı akan su denize ulaşmaz.

Yalvarmayla düşmandan kurtulamazsın.

Kötüyü kötülük ile kovma, kanı kan ile yıkama.

Gemsiz at, kocasız kadın.

Atı zayıf olan önce koşar.

Er kişi güreşmeden tanışmaz.

Büyük konuşma büyük lokma kap.

Tenbel olan erkek olmaz.

Çok gören çok bilenden daha iyidir.

Misafir gelmeyen yere bereket gelmez.

Her ilde bir öküzün olacağına her ilde bir dostun bulunsun.

Kaçanı takip etme, takibeden kaçma.

Kötü dostun olacağına iyi düşmanın olsun.

İyilik kaybolmaz.

Arkadaş isen müsavi ol, müsavi değilsen uzaklaş.

Elma, ağacından uzak düşmez.

Büyüğünü dinlemeyen büyümmez.

Dört kişi birleşirse tepedekini indirir, ayrı olursa arabadakini de kaybeder.

Aç karnım, rahat kulağım.

At ayağı tay öldürmez.

Er kişinin başından geçmeyecek şey yoktur.

Fakirin payı büyük görünür.

Ailenle düşman olmaktansa çevrenle düşman ol,

Gürcistan çok eski bir kültür ülkesidir. Her adımda eski kültür eserlerine rastlanır. Son yıllarda yapılan kazılar, milattan evvel 3. 2. ve 1. asırlara ait bir çok eserler ortaya koymuştur. Bunların çoğu süs eşyası kap kaçak v.b.dir. Hemen her köyde, yada her mağrada çok eski devrelere ait eserlere rastlanabilir. En çok mimari eserler muhafaza edilmiştir. Eski kilise ve sarayların döşeme ve duvarları mozayik ve fresklerle süslüdür. Eski manastırlarda pek güzel kabartma nakışlar ve resimli el yazması kitaplar korunmuştur. Şimdilik en eski Gürcü edebiyat eseri 5. yüzyıla aittir. Daha sonralara ait mesela (M.S. 9. yüzyıla ait) pek çok el yazması kitap vardır. Minyatür sanatı bu eserlerde en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bununla beraber bu kıymetli eserlerin tamamı çeşitli istillalar ve harpler sebebiyle kaybolmuş pek azı günümüze kadar kalabilmiştir. Böyle olmakla beraber Gürcistan ilimler akademisinin el yazmaları enstitüsünde ve diğer şehirlerdeki müzelerde, yeterince Gürcü el yazması kitaplar, belgeler vardır. Bunların büyük bir kısmı resimlidir.

Orta çağda Gürcistanda kabartma nakış ve heykel sanatı dünyada ilk yerlerinden birini tutuyordu. Bu çağda ne Bzans, nede batı Avrupa Gürcistandan ileri değillerdi. Nakış. sanatının Gürcistanda çek eski bir geçmişi vardır B.Ö. I. ve II bin yıllarına ait eserler nakış sanatının yüksek başlarını günümüzde temsil ediyorlar. Triyaleti'de bulunan altın ve gümüş kâseler MAYKOP ve KUBAN mıntıkasında yapılan araştırmalar sonunda ele geçen belgeler, eski Gürcü kültürünü Sümer kültürüne yaklaştırmaktadır. Ur kralı mezarlarının araştırmalarında bu konuya kuvvet kazandırır. Son zamanlarda Gürcistan ve Kafkasyanın diğer bölgelerinde yapılan arkeolojik araştırmalar Sümer ve Gürcü kültürü arasındaki yakın akrabalığı sallantıya yer bırakmıyacak şekilde ortaya koymuştur. Dört ayaklı hayvanları dal şeklinde kuşları, balık kuyruklu kuş gövdeli ve süs eğrileriyle içiçe hayvan şekillerini, çeşitli hayvanların sırt sırta gelmesiyle yada gövdelerinin birleştirilmesiyle doğan hayali mahlukların daire elips yada diğer geometrik alanlara sıkıştırılmış insan ve hayvan figürlerini, her iki kültür dede çokça görebiliyoruz. Hiç şüphe yokki Sümer kültürü Kafkasları da içine alacak kadar genişlemiş ve orada uzun müddet yaşyabilmiştir. Eğer Sümer sanatı ortaçağ kafkasyasında yeniden doğup gelişmesiydi, yalnız tarih öncesi eserlerin yakınlığına dayanarak her iki kültürü aynı kategoriye sokmak cesaretini bulamazdık. Gerçektende Sümer kültürü öyle bir çağda kafkasyada canlanıp gelişti ve yeni hamleler yaptığı, buçağın hemen önünde, batıda Roman sanatı meydana gelmeye başladı. Elbette bu bir rastlantı değildi. Roman dekorasyonunda gördüğümüz dekoratif motifler, ondan çok daha önce yedinci asırda Kafkas dekorasyonunda da kullanılan motiflerdir (1).

12. asırda Roman sanatında pek rastlanan dal şeklindeki kuşlara 7. asırdaki bir gürcü klisesindedek karşılaşıyoruz.

Bu benzerlik ötedenberi bir çok arkeolog ve sanat tarihçisinin dikkatini çekiyordu (2). Daha 1860 dan başlayarak SPRINGER doğu kumaşlarıyla batı orta çağ motifleri arasındaki benzerlik meselesini ortaya atmış, COURAJOD ve daha yeni olarakda MALE öve MARGUET'de VASSELOT bu arayışları daha ileri götürmüşlerdi. Son zamanlarda M. BERHAİMMER bu işleri yeniden ele alarak Roman sanatındaki hayvan şekillerinin gelişme devrelerini belirtmeğe girişti.

STİZYGOWSTİ batı ile doğu aleminin sanat bağları hakkında geniş sistemler kurdu. Bütün bu incelemeler, Sümer sanatı ile Roman sanatı arasındaki ilişkiyi ortaya koydu ki, bu kadar uzak zaman parçalarındaki sanatların bağlanması meselesi gerçekte önem kazanıyordu. Bu konudaki araştırmalar, Sümer sanatının Roman sanatına kadar uzamasına, Kafkas sanatının şerefli bir payı olduğunu ortaya koydu. Bu konuda Dr. Jurgis Baltrusaitis şöyle diyor: — Kafkas sanatını islâm ve Kopt sanatları gibi Roman sanatının doğmasına sebep olan sanat kuvvetleri gurubuna sokmak hakkını kendimizde buluyoruz. Sümer şekillerinin canlanma, gelişme ve yayılmasında Kafkas sanatlarının önemli bir rol oynadığı muhakkaktır. Büyük heykelticilikte Süsleme stiline ilk sistematik denemesi ve tatbiki şerefi, onlara aittir. Stilleri batı roman sanatı ile sümer anıtları arasında bir vasıtaadır. Başka şekilde söylersek, iki sanat arasında bir köprü vazifesi görürler.» Bütün bunlar bizi Sümer kültürünün nasıl olupta binlerce sene sonra Kafkasyada doğabildiği meselesine götürüyor. Soruyu bir çırpıda soralım: Binlerce yıl sonra Sümer sanatı Kafkasyada nasıl doğdu? Daha öncede işaret ettiğimiz gibi Sümer kültürü Kafkasları da içine alıyordu. Sümerlerin ortadan kalkması kültürlerini de hemen ortadan kaldıramadı. Bu kültür çeşitli yerleşme alanlarında, özellikle Kafkaslarda uzun müddet yaşadı. Hatta Gürcü bilgini MICHEL STERETELİ gürcü diliyle Sümer dili arasında ilgi çekici benzerlikler buldu. Buda Sümer kültürünün bugüne dek Kafkaslarda yaşama gücünü bulduğu konusunda küçümsenmeyecek bir tanıktır. (3)

Sanat tarihçileri, Gürcü sanatının Hitit sanatının ilk devirlerinde önemli bir rol oynadığı konusunda mutabıktırlar. Ordinaryüs Profesör Arif Mansel, liseler için yazdığı sanat tarihi kitabında milattan önce ikibin beşyüz ile ikibinüçyüz yıllarından kalma mezarlarda (Alaca höyük v.s. gibi yerlerde) yapılan araştırmalar sonunda mezarlarda bulunan sanat eserlerinde, özellikle Gürcü sanatının etkisini açığa vurduğunu kaydetmektedir. Zaten Hitit imparatorluğunda çeşitli Hitit kabileleri arasında TOBAL ve MOSUKİ gibi gürcü kabilelerinde oldukça önemli yer işgal ettiklerini Boğazköy ve Asur yazıtlarından öğreniyoruz. (4)

Önasyanın çeşitli bölgelerine, özellikle doğu ve güney-doğu Anadolu bölgelerine dağılmış olan Gürcü kabileleri, Hitit İmparatorluğunun kültür ortamında, Sümer kültürünü yaşatma ve yayma imkanını buldular. M.Ö. 1200 senelerine doğru büyük Hitit imparatorluğunun göçler yüzünden yıkılmasından sonra Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriyede kurulan küçük Hitit devletleri bir müddet daha Asur tesirine rağmen varlıklarını devam ettirdiler. Bu durum ortada kalan gürcü kabilelerini Asurlarla karşı karşıya getirdi. Bugün bile halk arasında yankıları devam eden Asur - Gürcü mücadelesi sonunda aşağı yukarı M.Ö. 8 yüzyılda Loğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki Gürcü kabileleri Kafkasyaya anavatanlarına çekildiler. Uzun müddet Kafkas dağlarının koruyuculuğu altında kültürlerini devam ettirirken M.Ö. 5. yüzyıla doğru Yunan kültürü ile karşılaştılar. Yunanlılar kendi kültürleri değerine bir kültürle karşılaşınca, şaşkına döndüler. Bu hayret ve hayranlık çeşitli eserlerde ve Mitolojik hikâyelerde dışa vurur.

4. Asırda batı Gürcistanda doğan Kolhida devleti çağdaş Yunan kültüründen hiçde aşağı değildi. O devirden arta kalan Yunan yazmalarından Kolhidadan hayranlıkla bahsedilir.

Daha sonra Roma İmparatorluğu ile yapılan anlaşmalar ve düzene sokulan ilişkilerin getirdiği ılımlı ortamda bir müddet daha kültürlerini geliştiren Gürcüler 3. yüzyılım başında hristiyanlığı kabul ettiler. Bizanslılarında kısmi yar-

dımlarıyla, karşılıklı etkilenme, kültürün daha da gelişmesini sağladı. M.Ö. 6. asırda kral Parnavasın yaptığı alfabe, son şeklini bularak, edebiyatın gelişmesini olumlu bir biçimde etkiledi.

Dokuzuncu ve onuncu asırlarda nerdeyse unutulmuş olan nakış sanatı yeniden gelişmeğe başladı. Eski manastırların ve sarayların duvar, kapı ve pencere çevrelerini süsleyen nakış sanatı, mimarinin gelişmesiyle daha da gelişti.

Kafkasyada meydana gelen bu Sümer sanatının yeniden doğuş olayı meyvalarını vermede gecikmedi. Ve giderek batı Avrupayı etkileyerek, Roman sanatını, İran ve Kop sanatıyla hazırladı.

12. asırdan sonra Mogol ve Timur istilası bir müddet Gürcü sanat hayatını durdurdu. Çeşitli harpler ve istilalara rağmen Gürcü sanatı defalarca en yüksek gelişme seviyesine yükselebilmiştir. 19. asırda ise Gürcü sanatında önemli bir gelişme göze çarpıyor. Bu devirde uzun müddet ayrı düştüğü Avrupa kültürü ile yeniden temas kuruluyor. Realist resim ve heykeltıraşlığın temeli atılıyor.

19. asrın sonunda ve 20. asrın başlarında Batı Avrupada tahsil gören sanatçılar, sanat hayatınada atılıyorlar. Mimaride milli motiflerin ihyasına gidiliyor.

Sovyet Gürcistanın bugünkü sanatı hakkında konuşmak için sağlam bilgilerden yoksunuz. Fakat son senelerde sanat tarihi, arkeoloji folklor ve dil alanlarında yapılan verimli çalışmalara dayanarak Gürcü sanatının bugünde gür gür gelişmekte olduğunu rahatlıkla ileri sürebiliriz. Özellikle vatanları dışında yaşamak zorunda kalan bütün hemşeriler için bir ümit kaynağı olan bu durum, bütün Gürcüler ve Kafkasyalılar adına sevinilecek bir olaydır.

1 — Sümer sanatı - 'urgis Baltrusaitis

2 — Aynı eser.

3 — Gürcistan. N. Ahmet Ayyıldız.

4 — Histoire de la Géorgia. M. Alexandre Manuélişvili

*

**

İSPANYADAKİ BASKLAR BAĞIMSIZLIK İSTİYORLAR (*)

İspanyanın çeşitli bölgelerinde bulunup ta sürgündeki Bask hükümetiyle Eusko Gazetesi'nin çağrısına uyan Baks Gençlik Hareketi Pamp-lona şehrinde toplanarak büyük bir gösteride bulunmuşlardır. Gösterinin gayesi halen İspanyanın Dört ilinde toplu halde bulunan Baskların bağımsızlıklarını istemeleri ve İspanya hükümetinin hakimiyetine karşı direnmeleridir. Bask'lar resmen 1894 yılından itibaren kurdukları Baks milliyetçi partisiyle uzun süredenberi İspanyol hükümetiyle bu yolda mücadele etmektedirler. (1)

(*) Bask'lar bilindiği üzere bugünkü Kuzey Kafkasyada ve Türkiyede yaşayan Kuzey Kafkaslılarla (Abaza, Abhaz) aynı soydandırlar. İspanyaya tarih devirlerinde gelip yerleşmiş bugüne kadar kısmen de olsa benliklerini koruyabilmişlerdir.

(1) Bu haber Son baskı gazetesinin 28.Mart.1967 tarihli nüshasından özetlenmiştir.

MUHAMMED EMİN'İN MEZARI BAŞINDA

Muhammed EMİN

Arkadaşımız Naci Berk M. Emin'in
Mezarı Başında

Kuzey Kafkasyalıların Şamil'den sonra yönetimi ele alan dirayetli devlet adamlarından Muhammed Emin hakkında bundan önce pekçok yazılar yayılmıştı.

Bilindiği üzere Muhammed Emin Kuzey Kafkasyalıların Abhaz (Abaza) dalındandır. Çarlık Rusyasıyla son savaşları dirayetle yönetmiş, bilhassa muharebelerinden ziyade Kuzey Kafkasyanın istikbali hakkında çok olumlu hareketlere girişmiş, fakat bu hususlarda geç kalınmış olması onun politik yöndeki çalışmalarının semerelerini vermesine imkân vermemiştir.

Ruslarla olan son çarpışmalardan sonra Türkiye'ye göç eden naip, Bursa hava alanına beş KM. mesafede olan Armut

köyüne yerleşmiş ve 1317 yılında burada vefat etmiştir. 15 hane olarak yerleştiği Armut köyünden ölümünden sonra sekiz hanesi de Şam'a göç etmişlerdir. Kızı Behice hanım 1316 yılında ölmüş ve Muhammed Emin'in yanına gömülmüştür. Ayrıca kız kardeşi Nefise hanımın mezarı da beraber bulunmaktadır. (Vefatı 1342)

Unutmamalıyız ki, Muhammed Emin'in mezarı kitabesinde Şeyh Şamil'in vekili olduğu, kısaca savaşları ile Nail paşanın aldığı, 107 yaşında öldüğü yazılıdır.

NOT: Muhammed Emin'in mezarının resmiyle, kitabedeki yazılar Bursa Kafkas Kültür Derneği İkinci başkanı Sayın Naci Berk tarafından gönderilmiştir. Kendisine teşekkür ederiz.

Günümüz Türkiye'si az gelişmiş bir ülke olmasının neticesi olarak çözümlenmesi gereken çeşitli problemlerle karşı karşıya bulunmakta ve nazik bir devre geçirmektedir. Bu devreyi atlaması kuvvetli, söz sahibi ve uygar bir devlet olabilmesi için problemlerini en iyi şekilde çözebilecek ortamı yaratmak zorunluğu içindedir. Hastalığın tedavisi için zorunlu görünen bu ortam nedir? Nasıl yaratılmalıdır? Hangi ilaçları kullanmak lazımdır? Bütün mesele budur.

Bu hususta politikacılar, devlet adamları, yazarlar, iktisatçılar, öğretim üyeleri durmadan reçeteler yazdılar. İşin tuhafı bu reçetelerine kesinlikle bakmayı da ihmal etmediler. Kullandığım ifadeden savunanları yermek istediğim anlaşılmasın. Böyle bir niyetim yok. Yalnız bu kalıplaşmış mefhumları hangi topluma, hangi kültür seviyesindeki insanlara ve hangi demokrasi anlayışı içindeki kamu oyuna kabul ettiriyoruz, tatbik etmeğe çalışıyoruz? Türk toplumu ne derece eğitilmiştir, insan hak ve hürriyetlerine ne derece sadıktır, demokrasi prensiplerini hazmedebilmiş midir? Bu sorulara verilebilecek tek cevap; hayırdır. Türk toplumu bu yönü bakımından gerçekten acınacak durumdadır. Vatandaş guruplarına zaman zaman asılsız isnatlarda bulunarak onları yeren, manevi değerlerine tecavüz eden bir toplum demokrasi anlayışından elbette uzaktır, insanlar arasındaki karşılıklı saygı mefhumundan elbette bihaberdir. İşte bu nazik ve korkunç pürüz Türk toplumu üzerinden silinmezse, hiçbir problemini lâyıkıyla çözebileceğine, çöze dahi uzun ömürlü olabileceğine inanmak iyimserlik olur.

Savunduğum fikri teyid eden iki eserden ki toplum tarafından alkışlanan iki eserden bahsetmek isterim; Aslan Pençesi ve Kurban...

İnsanın şahsiyet değerlerine tecavüz etmekte ve toplumu bazı guruplara ayırmakta adeta yarışan bu iki eserin hissedilir derecede aksettirilen müşterek vasfı, «Çerkes» kelimesinin etrafında bütün kötülükleri, haksızlıkları ve ahlâksızlıkları örmesidir.

Mes'elenin derinine inmeden «Çerkes kelimesini vuzuha kavuşturmayı faydalı buluyorum. Kelimenin aslı «Kirkas» tır ve bu Yunanca'da «efendi Millet» Lâtince'de «hakiki millet manasına gelir. «Çerkes» kelimesi ise uydurulmuştur. Bu mefhumun kapsadığı millet, vatanları olan Kafkasya'yı ikiyüz yetmişbeş sene çarlık Rusya'nın topraklarına ve sel gibi ordusuna karşı sadece imanı ve kaması ile karşı koyarak savundu ve nihayet çeşitli devletlere hicret etmek bahtsızlığına uğradı. Acı olan, bu duruma bütün Dünya devletlerinin ve bu arada Osmanlı Devleti'nin seyirci kalması, bu katliama göz yummasıdır. Ama devletlerin yanlış bir politika güttükleri bugün apaçık bir gerçek halinde karşımızdadır.

Bu izahatın neticesi olarak şunu belirtmek isterim ki, Türkiye'de Çerkes diye hitabedilen Kafkashılar, - bazıları hariç olmak üzere; - Başlı başına bir ırkı (Kas Irkı) temsil ederler ve diğer bir milletle soy-kök itibarıyla uzaktan veya yakından hiçbir ilgisi yoktur. Bunun yanında bugün Türkiye'deki Kafkasyalıların vatandaş statüsü içinde bulunduğunu kanunlar öngörmüş ve kendileri de bu kader birliğine razı olma zorunluğunu hissetmişlerdir. Hal böyleken yukarıda zikredilen iki eserin toplum içinde tefrik yaratması hukukçular başta olmak üzere kamu oyunun tasvibine mazhar olmakta ve Savcılık makamlarını hareket geçirmektendir. Acaba bu mes'ut bir gidiş midir? Bu soruyu ilgililer çözümlenmeye dursunlar, biz asıl üzerinde durmak istediğimiz hususlara eserleri ayrı ayrı olarak temas etmek istegindeyiz.

Türk film yapımcılarının konu sıkıntısı çektiği ve san'at endişesi içinde bulunmaktadırlar bir gerçek. Kaldı ki çoğu yapımcılar gerekli bilgiye sahip olmayan, toplum sorunlarını gereği gibi kavramayan kişilerdir. Bu durum karşısında, bunların eserlerinde toplum sorunlarını gereği gibi çözümlenecek bir anlatış görmekte Türk kamu oyu lehine kaydedilecek bir not değil zannedirim.

Bu tip eserlerden biri olan Aslan Pençesinde, iyilik sembolü olarak gösterilen şahsın karşısında kötülük sembolü olan kişi Çerkes Reşit diye isimlendirilmekte ve bu isim altında diğer bütün Kafkaslılara tecavüz edilmektedir. (1) Böyle insanlık dışı bir tecavüzü, hem de şahsi değerlere yöneltilen bir darbeyi zevkle seyreden kamu oyuna acımaktan başka elden birşey gelmez. Kaldı ki kafkaslılar filmde anlatıldığı gibi değil, örnek gösterilebilecek bir insanlık anlayışına ve ahlaka sahiptirler. Bunu her zaman isbatlamışlardır. Sonra Kafkaslılarda amca kızı, dayı kızı ile evlenme ahlâk anlayışlarına aykırı olduğu gibi, hiçbir kafkas kızına temiz bir sevgi veya evlenme niyeti dışında kötü niyet beslenmesi mevzuubahs dahi edilemez. Böyle bir harekette bulunan, Adige (bu mefhumunun derinliğine inmek, kelimelerle ifade etmek çok zor. Sathi bir söyleyişle; Kafkaslılığın icabettirdiği gibi hareket etmek, örf ve adetlere saygılı olmaktır. Diğer bir deyişle, bir Kafkaslı'nın sahibolabileceği en büyük vasıftır. Bu hususta bir söz vardır» Her Adige Kafkaslıdır, fakat her Kafkaslı Adige değildir.») olma bahtiyarlığını kaybeder ki bu o'nun için en büyük müeyyidedir. Zaten aslında Kafkas fertlerinin asaleti, ailevi terbiyesi, yetiştiriliş tarzı söz konusu hareketleri yapmağa müsait değildir. Büyük küçük münasebetlerini en iyi şekilde düzenleyen Kafkaslılarda bir akraba büyüğüne veya herhangi bir büyüğe - ki bunun zengin, fakir, aciz olması bir şey değiştirmez - hiçbir şekilde saygısızlık edilemez, (filmdekinin aksine) örf ve adetleri, vicdanları bunu meneder. Kaldı ki o büyük böyle bir saygısızlığa müsait yaradılıştadır değildir. Bu geçmişte böyleydi, halde de aynıdır, gelecek de aynı kalacaktır.

Netice itibarıyla bu film yapımcısına bilmediği bir konuyu işleyerek gaf yapmamasını tavsiye eder, hiçkimsenin vicdanını sızlatmağa ve şahsi değerlerine tecavüz etmesine hakkı olmadığını belirtmek isterim. Bu arada Hacı Murat'ın yapımcısı Natik Baytan'ın bu hataları bir daha aksettirmemesi bakımından belirttiğim hususları gözönüne alması gerekir.

Eğün Tiyatroların toplumu eğitici vasfı itiraz kabul etmeyen bir gerçek. Ayrıca art düşüncelerle hareket etmemek, taraf tutmamak, gereği gibi bilmediği bir mevzuu işleyerek kimsenin vicdanını sızlatmamak, bu vasfı kuvvetlendiren gerekli unsurlardır.

Şimdiye kadar verdiği oyunlarla haklı bir takdir toplayan Gülriz Sururi - Engin Cezzar Topluluğu'nun «Kurban» adlı oyunu ile tecavüzkâr olmasına ve gerçekler dışına çıkmasına sebep nedir? Art düşünceler mi yoksa bilgisizlik mi? Bu münakaşa edilebilir. Önemli olan bize aksettirdiği oyundur, vatandaş grupları arasında yaptığı tefriktir ve daha doğrusu mes'elenin objektif tarafıdır. Oyun bu yönden mütalâa edilecek olursa ilgilileri harekete geçirmesi, kamu oyunun itirazlarına sebep olması icabederdi. Fakat alkışlandı. İşte karşılıklı saygı anlayışı, işte demokrasi...

Söylediklerime itiraz edecekler çıkacak ve eserler Anadolu sorunlarına eğildiğini ileri sürerek alkışlanması gereği üzerinde duracaklardır. Acaba «Çerkes» kelimesi etrafında ahlâksızlıkları toplamak ve aslı olmayan isnatlarla bulunarak toplumu bölmek Anadolu'nun sorunlarına eğilmek anlamına mı gelir? Toplumun bir gurubuna bazı acı gerçekleri aksettiren buna sebep teşkil edenleri toplu-

mun bir ferdi değil de, gökten zembille inmiş, diğer bir ahlâksızlar gurubuna dahil olduğunu iddia etmek nasıl bir insanlık anlayışıdır, sorarım sizlere.

Anadoludaki kumalık müessesini ve bunun doğurduğu vahim neticeleri masum, faziletli ve ideal ahlâk anlayışının temsilcisi olan bir gurup kıza yükleyemeyiz. Bu ötedenberi mevcut olan bir müessesedir. Eğer bir suçlu bulmak gerekiyorsa o da, parası ve cinsel arzuları dışında kıymet hükmü tanımayan bazı yobaz ağalardır, fertlerdir. Ayrıca hemen şunu belirtmek isterim ki bir toprak ağasına olan borcu için kızını o'na vermek edepsizliğini ve korkaklığını göstermeyi münhasıran ve kasıtlı olarak Kafkas erkeğine isnadettirmek realiteden uzak olduğu gibi, gülünçtür de. Kaldı ki bir Kafkas erkeği böyle insanlık dışı bir harekette bulunursa - uzak bir ihtimaldir - Adigelik vasfını kaybetmiş olur ki artık onun için yaşamının manası kalmamıştır. Hakaretler zincirine devamla, Kafkas gelininin kendi başına köçek gibi oynatıldığını iddia etmek ve kafkas oyunlari ile alâkası olmayan bir tarzda oynatılarak, bir de üstelik oyuna köçekçe ismini vermek örf ve adetlere karşı yapılan en büyük bir saygısızlıktır. Kafkas kıızı gelin olduktan sonra hiçbir şekilde düğünde, topluluk içinde onyamaz, bu oyunun bir şerefi vardır, bir kaidesi vardır, oynanacağı yer vardır ve ismi de köçekçe değildir.

Son olarak bir yazarın sözünü tekrarlamak zorunluğunu hissetmekteyim. «Kafkaslıları anlamak için, Kafkaslı olmak icabeder.»

(1) Muhakak kı bu tecavüzdün en fazla müteessir olacaklar, memleket bayrağını defalarca şeref direğine çektiren YAŞAR DOĞU ile Kıbrıs Şehidi CENGİZ TOPELLERDİR

*
**

BAĞIŞ

Kıymetli hemşehrilerimizden sayın DURSUN YAMAN HURMAOĞLU dergimize 50 T.L. bağışta bulunmuştur. Teşekkür ederiz.

*
**

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE

DERGİMİZİN 3. ÜNCÜ CİLDİNİN ABONE SÜRESİ SONA ERMİŞTİR. ABONELERİMİZİN ABONELERİNİ YENİLEMELERİNİ VE ABONE ÜCRETLERİNİ LÜTFEN AŞAĞIDAKİ ADRESE GÖNDERMELERİNİ ÖNEMLERİCA EDERİZ.

ABONE ADRESİ :

İzzet Aydemir: EMEK MAHALLESİ, 75. SOKAK No: 61/5

BAHÇELİEVLER — ANKARA

GERÇEK BİR KUZEY KAFKASYALI YAZAR:

DİMİTRİ İ. GULİYA

Çeviren : E. AŞUEYBA

Yedi yıl kadar evvel, 7 Nisan 1960 da ecel Abhaz'ların tanınmış tarihçi, dilci, yazar, şair, dramatist ve mütercimi Dimitri Guliya'nın kapısını çalmıştı. Pravda (9 Nisan 1960) ve Literaturnaya Gazeta (12 Nisan 1960) onun ölümünü önemli bir haber olarak bildirdiler. Gerçekten de öyleydi.

Dimitri Guliya 21 Şubat 1874 de Uarça adlı bir Abhaz köyünde dünyaya geldi. Önce Shu'da iki senelik bir okula sonra Gürcistan'ın Gori şehrinde Öğretmenler Semineri'ne devam etti. Onun edebi araştırmaları ve pedagojik hareketleri 1892 de başladı.

Guliya Kafkasya'da bilhassa Abhaz'ların tarih, etnoğrafya, dil ve folklorları konusundaki araştırmaları dolayısıyla iyi tanınır. Mesela: Abhaz Alfabeti (1892), Abhazyaya Tarihi (1925), Av Tanrısı ve Abhaz'lar Arasında Av Lisanı (1926), Abhaz Grameri Hakkında Materyal (1927), Edebiyat ve Dilbilgisi Terminolojisi (1930), Abhaz Atasözleri, Bilmeceler, Tekerlemeler, Mecazlı Sözler, Homograflar, terkipler... (1939), Guliya'nın Yeni Edebiyat Çalışmaları; Şiir Koleksiyonu (Tiflis (1912), Yabancı Sema Altında Roman (1918); ve Çar otokrasisinin politik protestosunu ihtiva eden diğer birçok motifler.

1924 - 26 yıllarında Guliya, Tiflis Üniversitesi'nde Abhaz dili hakkında dersler verdi ve klasiklerden Abhaz edebiyatına tercümeler yaptı. Mesela İ. Çavçavadze, A. Tseretelli, T. Şevçenko, A. Puşkin, M. Lermontov'un eserlerini ve keza Gürcü şairi Şota Rustaveli'nin «Kaplan Postlu Adam» adlı tanınmış eserini Abhazcaya çevirdi. 1921 yılında Sohum'da Abhaz tiyatrosunun kurulmasında büyük hizmetler gördü ve bu tiyatro için tarihi piyesler yazdı. 1922 de ilk Abhaz gazetesi «Apsını» (Abhazyaya) yı kurdu ve neşretti. Abhaz dil, edebiyat ve tarihi üzerinde çalışmalar yapmak üzere Abhaz Dil Enstitüsü'nü kurdu ve bu konular üzerinde araştırmalarda bulundu. 1927 yılında Sohum'da kurduğu bu enstitü Guliya'nın ismini taşır. O keza Gürcistan İlimler Akademisi'nin Abhaz Dil, Edebiyat ve Tarih Araştırmaları bölümünde de üye idi ve Gürcü edipleri arasında çok ün kazandı.

1940 yıllarına doğru Guliya, Sohum'daki Rustaveli Anıtı (1938), deniz kenarındaki Kafkas Atlısı, Bir Rüya, Onun İçin Sevebilir, Şarap, ve bunlar gibi lirik karakter taşıyan şiirler yazdı. Bu şiirleri yüzünden Sovyet tenkidi onu sosyalist realizme aykırı hareketle suçladı.

Guliya'nın edebi çalışmaları ihtilalden önce ve sonra halkın geniş ilgisini gördü. Guliya Abhaz kültürünü araştıran eski neslin temsilcilerinden biridir. O kelimenin tam manasıyla milli bir şair ve yazardır. Eserleri Abhaz halk kültürünün bütün özelliklerini belirtir. Çalışmalarındaki kuvvetli bir nokta da birçok fikri şiirlerinde birkaç satırla ifade ediverme özelliğidir.

Dimitri Guliya çok dindar bir insandı ve bütün telkinlere rağmen Komünist Partisi'ne girmedi. Hatırası onu aynı derecede seven ve anlayan Kuzey Kafkasya ve Gürcistan halkının hatırasında ebediyen kalacaktır.

KAMBUR PRENS'in Yenilgisi

Çeviren : N. DUMAN

Vaktiyle muzip bir kambur prens (Bıtıpş) vardı. Bıtıpş hergün köyün dışına çıkarak, yol ayırımına oturur ve oradan gelip geçenlere şapkasını uzatarak «Bu şapkanın dolusu yalan söyleyebilersen sana eğerimle birlikte atımı veririm, yok eğer söylemezsen seni öldürür eğerimle birlikte atımı alırım.» derdi. Tabii olarak şapka dolusu yalan söyleyecek kimse çıkmaz ve pek çok zavallı Bıtıpş'ın oyununa giderdi. Öyleki Bıtıpş tam 99 kişiyi öldürmüştü ve onların eğerleriyle atlarına sahip olmuştu. Öyle bir an geldiki köylüler kamburun bu halinden korkmaya ve buna bir çare aramaya başladılar. İşte tam bu sırada Keloğlan'ın birisi ortaya çıktı. Kendi kendine «Ben bua bir çare bulayım». Diyerek atına atladı ve yola koyuldu. Yolda o da Bıtıpşe rasladı. Kambur «bana yeni bir kısmet çıktı» diyerek sevindi. Hemen: —Buraya gelsene? Diye seslendi. Keloğlan atıyla Bıtıpşa yaklaştı, attan inmesine fırsat vermeden de Bıtıpş şapkasını uzatarak: — Bu şapkanın dolusu yalan söylersen 99 atım var, hepsini sana vereceğim. Eger şapkayı dolduramazsan seni öldürüp atınla eğerini alacağım. Dedi. Keloğlan da :

— Peki ne yapalım başka çaremiz yok. Bir defa deneyeceğiz. Diyerek atından yere atlayarak kamburun yanına oturdu.

Bıtıpş şapkasını uzatarak: —Başla bakalım, dedi.

Keloğlan da peki öyleyse diyerek başladı :

«— Hey, hey Bıtıpş! Annem henüz kız iken, bana Sekizyüz tane tavuk, Yüz civciv, bir de iğne vermişti. Ben bu tavukları civcivlerle beraber ormana götürdüm. Ormanın içindeki en büyük ağacı annemin verdiği iğneyle söktüm. Sonra bu ağacı yine aynı iğne ile oyarak kococaman bir oluk açtım Tavuk ve civcivlerden sağdığım sütü bu açtığım oluk ile annemin ocaktaki kazanına gönderirdim. Annemde bu sütü peynir yapardı. Yazın ormanda yaydığım tavuk ve civcivleri kışın ormanda ot olmadığı için beslemekte güçlük çekerdim. Onun için yazın ırgatlarımı kışlık ot biçtirirdim. Yine birgün ırgatlarım ot biçmeğe giderken azık olarak yanlarına annemin yaptığı peynirlerden bir tane aldılar. Kalabalık olan gurup öğleye kadar o biçtiler. Yemek zamanı gelince peynir kondu. Peyniri ikiye bölünce içinden iri bir kurt çıktı. Kalabalığı gören kurt bir süre şaşkın, şaşkın etrafına bakındıktan sonra, hızla kaçışmaya başladı.

ırgatlar: Kaçırmayın, vurun, öldürün! Diye bağırsırlarken içlerinden biri tırpanı kaldırıp kurt'un arkasına fırlattı. Kurt tırpanı kapıldığı gibi sabahtan öğleye kadar bir sürü ırgatın biçtiği o kadar otu

bir çırpıda biçiverdi. İrgatlar bunu görünce «Aman anadut (1) yok mu» dediler. İçlerinden biri hemen alıp fırlattı. Kurt bu sefer Anadut'u kaparak otları toplayıverdi. Ve bu suretle de ırgatların işi bitmiş oldu. Ben tavuklarla civcivleri eve getirme zamanı yaklaşıncı hepsini toparlayıp önüme kattım. Hava çok sıcaktı, bir süre sonra iyice susadım. Su içmek için yakındaki bir ırmağa yanaşım. Irmak buz tutmuştu. Buzu kırdım, suyu içmek için de yanımda kap olmadığından kafa tasımın yarısını elimle kavrayıp onunla doya, doya su içtim. Sonra yoluma devam ettim. Köye gelip kapımıza dayanınca şaşırıp kaldım. Kapının önünde büyük bir kalabalık vardı. Kalabalığa karışınca bunun bir düğünden ileri geldiğini anladım. Hemen düğünün kime ait olduğunu sordum ve aldığım cevaptan da düğünün annemle babamın düğünü olduğunu öğrendim. Ne ise utanıp sıkılarak ben de düğüne katıldım. Fakat herkesin bana tuhaf, tuhaf bakıp gülmeleri karşısında büsbütün sıkıldım. Ne yapacağımı bilmiyordum, şapkamı çıkarıp ta «şu kel kafamı biraz havalandırayım, serinlerim» düşüncesiyle elimi başıma götürdüm. Bu sırada kafamın yarısının yerinde olmadığını farkına vardım. Herkesin bana niçin güldüklerini öğrenmişim. Kafamın yarısını su içtiğim yerde bırakmışım. Düğünü terkederek su içtiğim yere döndüm. Bu sefer ırmağın hali daha başkaydı. Buzu çözülmüş sakın sakın akıyor, kıyıları yeşermiş otlar diz boyu büyümüştü. Bu arada bizim yarı kafanın da suyun üzerinde dönerek yüzdüğünü gördüm. Yaklaşıp bakınca bir ördeğin içine yuva yapmış olduğunu ve yavrularının de ötüştüğünü farkettim. Yavruları dökerek yarım kafamı iyice temizledim, yerine yerleştirerek tekrar düğüne geldim...» «İşte ondan sonra. Bıtıpş...» diye sözüne devam etmek isterken sabrı tükenen Bıtıpş: «— Yeter, yeter koloğlan! Şapka doldu da taşı bile» diyerek keloğlanın sözünü kesti. Keloğlan da «Eh, madem ki yeter o halde 99 eğerle atı ver bakalım» diyerek onları aldı. Bıtıpş ta bir daha vatandaşlarını kandırmaktan vaz geçerek evine döndü.

(1) Anadut ot toplamaya mahsus alet.

NOT : Bu masal Kuzey Kafkasyada Maykopta 1965 yılında yayınlanan Adige Pşıseher (Adige Masalları) adlı kitaptan çevrilmiştir. Kitabın yazarları H. Muhammet ve H. Asker'dir.

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinden
BİLDİRİLMİŞTİR.

Derneğimizce 19.12.967 tarihinde açılan Rozet ve Kart yarışmasına katılan yarışmacılar arasında istenilen evsafıta amblem'e rastlanmadığından yarışmanın ileriki bir tarihte yeniden yapılacağı duyurulur.

Yönetim Kurulu

BENİM YURDUM

Yazan : İsmail HAN

Hiç kimse daha yakın değildi benden...
 Bulutların yücesindeki doruklarda
 Yıldızları toplardım,
 Kucak, kucak.
 Benimdi o yıldızlar, o gökyüzü, o dağlar,
 Benimdi orda batan güneş.
 Uygarlık saçılırdı
 Sarp kayalardaki kartal yuvalarından
 Pençe, pençe.
 Ve siz eşitlik haykıran
 Hür dünya!
 Neden bana bu işkence,
 Nerde benim Kafkasyam?
 O, ülke benimdi,
 Benimdi akan ırmaklar; damla, damla.
 Benimdi o dağlar; taş, taş kaya, kaya
 Ve benimdi o cennet vatan,
 O, güzelim Kafkasya.
 Enginlerde uçan kartallarım
 Alabildiğine hürdü,
 Ve ben ülkemde mutluydum,
 O beni düşünürdü...
 Birgün saplandı kartalın bağına
 Kara saplı bir bıçak,
 Bir anda kana boyandı o mutlu ülke.
 Kan, kan!
 Ölüm koktu o güzel yurt,
 Önceleri hürriyet kokan.
 Dağıldı yiğit insanları yurdumun,
 Dağıldı dünyaya bucak bucak
 O ÜLKE benimdi,
 Yine benim olacak...

İSTANBUL TÜRKİYE KAFKAS
Kültür ve Yardımlaşma Derneğinden Bildirilmiştir

Derneğimiz tarafından kurulması kararlaştırılan (Yüksek öğrenim Yurdu) için bağışta bulunan değerli hemşehrilerimizin listesi aşağıya çıkarılmıştır. Kendilerine sonsuz minnet ve şükranlarımızı sunarız.

Merkez Karaören Köyü :

Seyfettin Yağanoğlu	200 Lira
H. Abdurrahman Yağanoğlu	100 »
Ali Midoğlu	100 »
Hüseyin Yağan	100 »
Alâeddin Midoğlu	50 »
Necmeddin Dagüne	50 »
Kerim Cetger	50 »
Celal Ağaçe	25 »
İsmail Dagüne	25 »
Şefik Nacâ	25 »
Ömer Mid	24 »
Ekrem Cetger	20 »
Hasan Özveri	20 »

Demirboğa Köyü :

Feyzullah Yağan	100 »
Necmeddin Özveri	120 »
Ferhat Özgür	100 »
Taceddin Özgür	100 »
Paşa Özgür	50 »
Kâmsüran Yener	50 »
Gazi Ünal	40 »
Hüseyin Ünal	25 »
Mahir Ünal	20 »
Rahmi Ünal	20 »
Şevket Ünal	20 »
Eyüp Ünal	10 »

Yeniyapan Köyü :

Mahmut Haratoka	50 »
Arif Aslan	25 »
Kemal Aslan	25 »
Seyfettin Nart	25 »
Cevat Haratoka	20 »
İhan Haratoka	15 »
Ahmet Cadır	10 »
Ali Demirci	10 »
Kâzım Kösen	10 »
Hasan Ezen	10 »

Kazancı Köyü :

Hacı Mahir Yağın	50 »
Osman Yağın	150 »

Şereflye Köyü :

Hacı Vahap Karaçay	100 Lira
Yahya Demirkan	100 »
Fahri Sucan	50 »
Zeki Karaçay	50 »
Necati Bostancı	25 »

Viranşehir Nahiyesi :

Hacı Tefik Gök	50 »
Selâhattin Gök	50 »
Zeki Duman	50 »
Hacı Gazi Aslan	20 »
Muammer Doğan	10 »
Mehmet Baykal	10 »
H. Emrullah Doğan	10 »
Hikmet Duman	5 »

Üçpınar Köyü :

Hacı Adil Dinçer	100 »
------------------	-------

Ceyhan :

Nezihe Bakırlı	100 »
----------------	-------

AVRUPA MODASINA ÇERKES MOTİFLERİ HAKİM OLDU :

Gazetelerin bildirildiğine göre 1967 yılında Avrupada «ÇERKES MOTİFLERİ» ön plana geçmiştir.

Bilhassa Paristeki büyük moda yaratıcıları bu seneki desenlerde Çerkes işlemlerine en büyük ayırmışlardır.

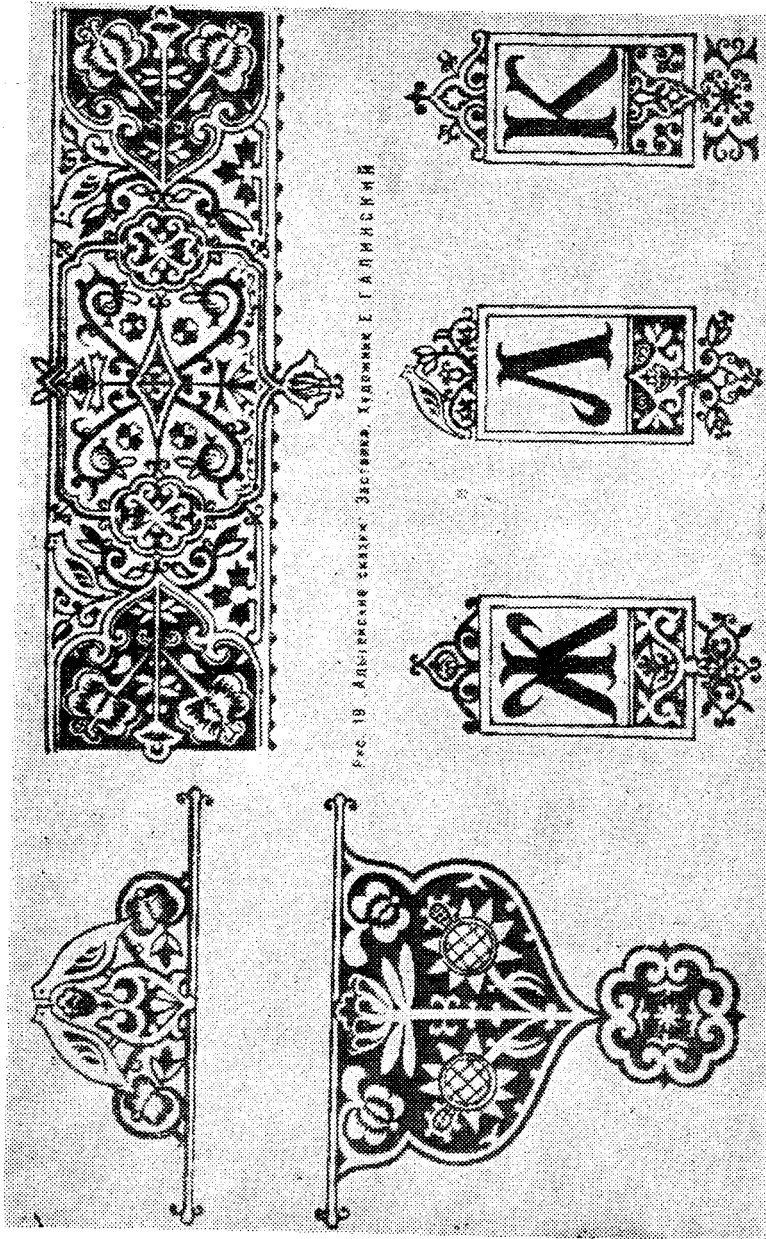

FIG. 19. Arabische Kalligraphie. Zeichnung: Karaman E. FARHEDDIN

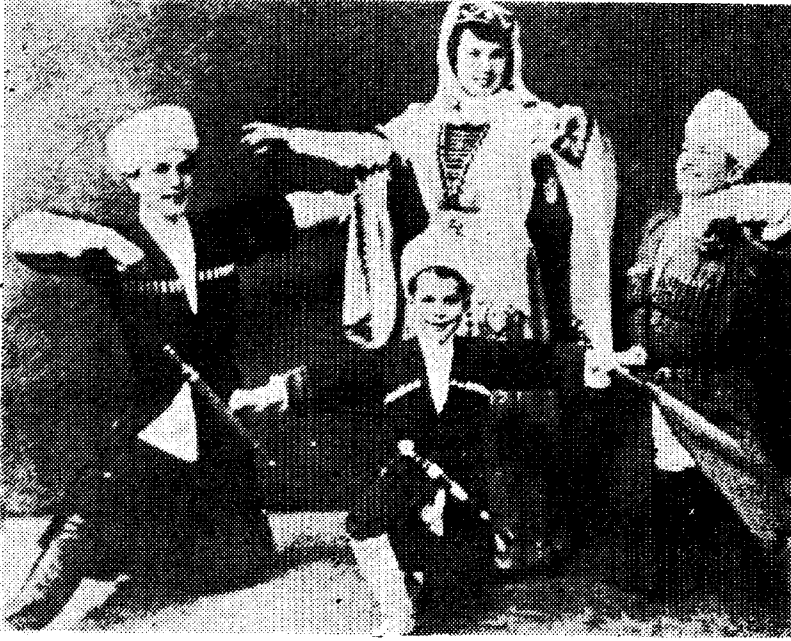
ÇERKES Motiflerinden örnekler

AMERİKADAKİ KUZEY KAFKASYALILARIN ÇALIŞMALARI

Arkadaşımız K. İ. NATHO Amerikadan bildiriyor :

12 Aralık 1966 tarihinde Başkan Aslanbek SHAKMAN'ın liderliğinde Amerikadaki «Hür Kuzey Kafkasya Derneği» Newyork'ta esir milletler haftası dolayısıyla düzenlenen festivale katıldılar .

Milli kıyafetlerle ve Milli Çerkes bayrağı ile sahnede yer alan folklor ekibinin milli Kafkas oyunları hayranlıkla izlendi. Bilhassa İbrahim Taymaz ve ailesinin teşkil ettiği dördü ekibin dansları, bu arada tarihi kılıç oyunu 2.500 kişiye yaklaşan Kafkaslı ve Amerikalı seyirciler tarafından hayranlıkla izlendi.

İBRAHİM TAYMAZ VE AİLESİ BİR GÖSTERİDE

Amerikadaki Bağımsız Kuzey Kafkasya Derneği 10 Aralık 1965 tarihinde Newyorkta bir gurup Kuzey Kafkasyalı tarafından kurulmuştur. Derneğin amaçları şu şekilde belirtilmiştir :

- 1 — Amerikadaki Kuzey Kafkasyalıların milli davalarını savunmak,
- 2 — Kuzey Kafkasya kültür ve sanatı hakkında araştırmalarda bulunup bu gibi çalışmalarını teşvik etmek,
- 3 — Kuzey Kafkasyalıların çocuklarının dil, tarih, gelenek ve göreneklerinin unutulmaması gayesiyle kültür çalışmalarında bulunmak.

Derneğin kuruluşunda rol oynayan önemli sebeplerden bir tanesi de Amerikada yerleşmiş olan Ukraynalıların Kuzey Kafkasyayı içine alan bir Ukrayna haritasını esir milletler kongresinde teşhir etmeleri ve Kuzey Kafkasya topraklarını kendilerine mal etmeleri olayıdır.

İSRAİL'den HABERLER

Kfar-Kama'daki Adige kardeşlerimizin bize bildirdiklerine göre İsrail hükümetinin yüksek dereceli memurlarından biri haftada iki gün Kfar Kama'yı ziyaret etmekte ve oradaki Adigelerin kültürel çalışmalarını izleyip teşvik etmektedir. Bu çalışmalarla ilgili olarak Kfar-Kamada bir folklor ekibi kurulmuş ve Çerkes milli oyunlarının milli kıyafetlerle icrası hususunda çalışmalara başlamışlardır.

Kfar-Kama'deki Adige kardeşlerimiz ana vatan Kuzey Kafkasya ile olan ilişkilerini ilerletmişler bu arada ilk olarak Kuzey Kafkasyada tahsil yapmak üzere oraya bugünlerde bir genç göndermeğe karar vermişlerdir.

Ayrıca önümüzdeki günlerde Kuzey Kafkasyaya bazı gençlerin daha aynı amaçla gitmek istedikleri bildirilmektedir.

Kfar-Kamada kurulan Futbol takımı İsrailde pekçok başarılı futbol maçları çıkarmış ve şu sıralarda en önde gidenler arasında yer almışlardır.

İsrail devlet adamlarından birisinin geçenlerde Kfar-Kama'yı ziyareti sırasında, kıymetli misafir Kafkas geleneklerine göre törenle ağırlanmış ve şerefine toplantılar düzenlenmiştir. Derneğin çalışmalarıyla yakından ilgilenen ve gayet memnun kalan yönetici Çerkes derneğine 2000 İsrail lirası (Tahminen 4260 T.L.) bağışta bulunmuştur.

Kfar-Kama'deki kültürel çalışmaların yanı sıra ekonomik yöndeki çalışmalarda da büyük çaba gösterilmiş esasen çok sulak ve verimli olan topraklarda bol miktarda yetiştirdikleri sebzeleri şehirlere götürerek bol para kazanma imkânlarına kavuşmuşlardır.

Ayrıca pek çok yabancı turist Kfar Kamayı ziyaret etmekte, buradaki Çerkes derneğinin çalışmalarıyla ilgilenmekte, hasseten Adigeleri temsil eden Tobloları, sanat eserlerini vs. hayranlıkla seyretmektedirler.

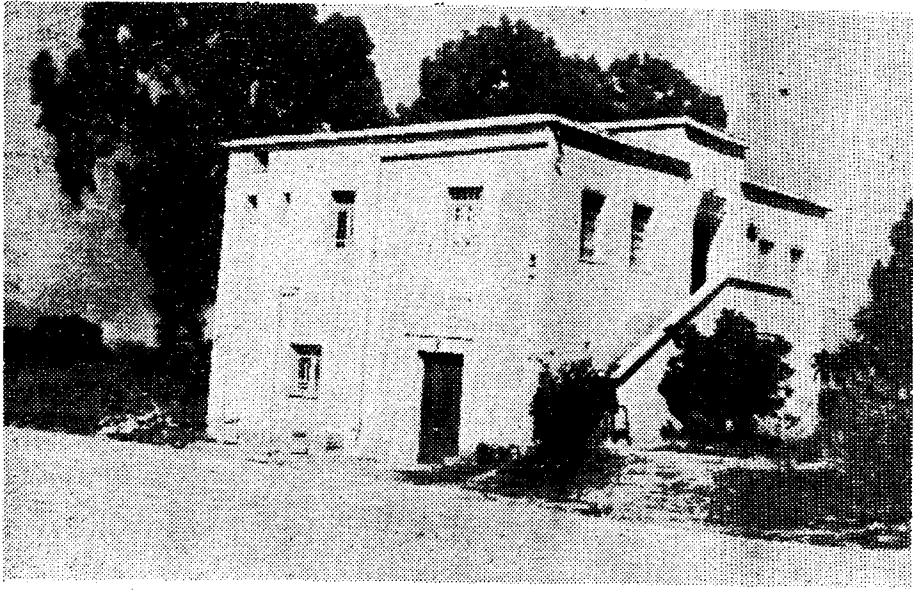
İsraildeki Kfar-Kama ve Reyhanni'deki Kuzey Kafkasyalı kardeşlerimiz bize gönderdikleri mektupta Türkiyedeki kardeşlerinin bayramlarını kutladıklarını ve bunu dergimiz aracılığı ile iletmemizi istemişlerdir.

Hemşerilerimize duyururuz.

NOT: Bu haberleri Kfar-Kama daki Çerkes köy gazetesi yayın müdürü kıymetli hemşerimiz Şovgen Yahya bildirmiştir.

KFAR — KAMALI İki Hemşhrimiz

KFAR — KAMA (İsrail) deki Çerkes Derneği Merkezi

AKTÜALİTE

EVLENME TÖRENLERİ

Zekiye Yaramen ile Cengiz Yaramen'in düğün törenlerinin Tatvan'da yapıldığını memnuniyetle haber aldık.

★ ★ ★

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür derneği üyelerinden Güner ile Duran Dinçer'lerin düğün törenleri 18.12.966 tarihinde Ankara ordu evi salonlarında yapılmıştır.

★ ★ ★

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür derneği Yönetim Kurulu üyelerinden kıymetli arkadaşımız Kaya Doğan ile Kebiret Doğan'ın düğün törenleri 22.12.966 tarihinde Kilis düğün salonunda yapılmıştır.

★ ★ ★

Düzce Kafkas Kültür derneği yöneticilerinden Sabih Özbek ile sevim Özbek'in düğün törenleri 4.2.967 tarihinde Düzce belediye Park gazinosunda yapılmıştır.

★ ★ ★

Düriye Işıldar ile Remzi Kankuş'un düğün törenleri 12.2.967 Tarihinde Türkocağı düğün salonunda yapılmıştır.

Dergimiz genç evlileri tebrik eder mutluluklar diler.

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinden

HABERLER

Derneğimizin Büyük Kafkas Gecesi 17/Aralık/1967 Cumartesi akşamı Ankara SELİM SIRRI TARCAN Kapalı spor salonunda yapılmıştır.

Herzamanki gibi başarılı geçen gecede 3000 Kişilik spor salonunu dolduran topluluk folklör ekibimize büyük sevgi gösterilerinde bulunmuşlardır.

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür derneği folklör ekibi 17.2.967 tarihinde Halkevlerinin kuruluş yıldönümü sebebiyle düzenlenen geceye tam kadroyla katılmış ve ekibimiz yine diyer ekipler arasında en büyük başarıyı kazanmıştır.

★ ★ ★

BURSA KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİNDEN HABERLER

Bursa Kafkas kültür derneği yönetim kurulu Yıllık Genel kurul toplantısını Mart 1967 ayı içerisinde yapmayı kararlaştırmıştır.

Ayrıca 15.Nisan.1967 tarihinde Bursa Merinos salonunda bir gece düzenlenecektir. Bunun için ekip çalışmalarına ve kıyafetlerin dikilmesine başlanılmıştır.

Amerikadaki Kuzey Kafkasyalılar 12.Ocak.1967 tarihinde Paterson-New Jersey de Kurban bayramı namazını hep bir arada kıldılar. 14.Ocak.967 tarihinde de Çocuklar için bir akşma eğlencesi tertiplenerek, çocuklara hediyeler dağıtıldı.

*
**

Amerikadaki hemşerilerimizden kıymetli büyüğümüz emekli müftü İbrahim Ömer Türkiye ve Avrupada beş ay süren bir geziden sonra Amerika'ya döndü.

VEFAT

Özel idare memurluğundan emekli hemşerimiz Ahmet Kâmil Haretuka'nın Pınarbaşında vefat ettiğini öğrendik. Kendisine Allahtan rahmet Haretuka ailesine başsağlığı dileriz.

*
**

Üzüntüyle haber aldığımızı göre kıymetli hemşerilerimizden sayın Afer Tütüncü'nün babası YAŞAR TÜTÜNCÜ Düzcede vefat etmiştir. Akraba, eş, dostları tarafından cenazesi kaldırılan merhum'a Tanrı'dan rahmet, ailesine baş sağlığı dileriz.

*
**

DİKKAT

Okuyucularımızın abone ücretleriyle mektuplarını çeşitli adreslere gönderdikleri ve bu sebeple de bazılarının elimize geçmediği öğrenilmiş olduğundan, bundan böyle dergimizle yapılacak haberleşmelerin beher mahal aşağıdaki adresle yapılmasını önemle duyururuz.

Dergimizin her türlü haberleşme ile abone gönderme adresi:

İzzet Aydemir : Emek Mahallesi 75. ci Sokak No: 61/5

Bahçelievler - Ankara

*
**

NOKSAN SAYILAR HAKKINDA

Dergimizin 3. cü cildine abone olupta çeşitli sebeplerle dergileri ellerine geçmemiş olan okuyucularımızın, bir mektupla durumu bize bildirerek noksan sayılarını tamamlamaları önemle rica olunur.

*
**

DÜZELTME

Dergimizin Sayı 12. Sayfa 21, Satır 8 deki ve «Kafkasyalılar için» adlı şiirdeki «Yılanların» kelimesinin «Heyelanların» olarak düzeltilmesini rica ederiz.

OKUYUCULARIMIZIN DİKKATİNE :

ABONE ÜCRETLERİ ile DERGİMİZ ADINA YAPILACAK her türlü yazışmaların aşağıdaki adresle yapılmasını ÖNEMLE DUYURURUZ.

ADRES :

İZZET AYDEMİR: EMEK MAHALLESİ 75. Cİ SOKAK NO: 61/5

Bahçelievler - Ankara

Fiati : 3 Lira